533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 1

KÜRD DİPLOMAT

xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır
Heydər Əliyev

№ 21 (533) 01 - 08 İyun, Hezîran sal. il 2023
Ji meha şûbatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û sîyasî

Qiymətı: Hêjaye: 40 qəpik

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbahəddin Eloğlu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın səlahiyyətlərinin icrasına başlaması mərasimində iştirak ediblər

Səh. 12

Nêçîrvan Barzanî bi peyamekê salvegera damezrandina YNKê pîroz kir

Səh. 13

Serok Mesûd Barzanî pîrozbahiyê da Recep Tayip Erdoğan

Səh. 3

Daşkəsəndə Vətən Müharibəsi iştirakçılarına "Müharibə Veteranı" vəsiqələri təqdim edilib

Səh. 4

QƏDİM DÜNYA FİLOSOF VƏ COĞRAFŞÜNASLARI KARDUXİLƏRİN İNDİKİ KÜRD XALQININ BABALARI OLDUĞUNU İSBAT EDİRLƏR

Səh. 5

ŞƏHİD JURNALİST ABIŞOV SİRAC ABIŞ OĞLUNUN ANIM TƏDBİRİ KEÇİRİLDİ

Səh. 15

Mesrûr Barzanî li Hewlêrê Pêşangeha Hitex 2023 vedike

Prezident İlham Əliyev Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Bakıda yeni inzibati binasının açılışında iştirak edib Səh. 2

Dünya Bankası: 'Kürdistan petrol ihracatının askıya alınması Irak ekonomisini geriletecek' Səh. 9

GƏNCƏDƏ MÜSTƏQİL DÖVLƏTLƏR BIRLIYI (MDB) IŞTIRAKÇI DÖVLƏTLƏRIN GÖMRÜK XIDMƏTI RƏHBƏRLƏRI ŞURASININ 76-CI ICLASI KEÇIRILIB Səh. 3

Kürt Tarihinin Kaynakları Səh. 10

Zilan dərəsinin qanlı faciəsi Səh. 6

Lozan Konferansı, Kürdler ve Kürdistan Səh. 11

Səh. 9

Laçın Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının baş həkimi Elçin İsgəndərov

Səh. 13

Şamil Dəlidağlının söz incilərindən

Səh. 14

Umîd Xoşnav: Di navbera Herêma Kurdistanê û Îranê de deriyekî nûh vedibe

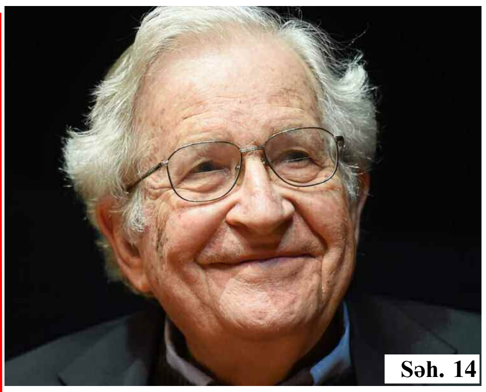

Səh. 14

Noam Chomsky: Kurd bi yekbûnê dikarin li navenda kêşeyên Rojhilata Navîn xwe biparêzin

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 2

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın səlahiyyətlərinin icrasına başlaması mərasimində iştirak ediblər

İyunun 3-də Ankarada Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın səlahiyyətlərinin icrasına başlaması mərasimi keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mərasimdə iştirak ediblər.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan və xanımı Əminə Ərdoğan mərasimdə iştirak edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi, birinci xanım Mehriban Əliyevanı, digər dövlət və hökumət başçılarını, nümayəndə heyətlərinin rəhbərlərini salamladılar.

Mərasimdə Türkiyə Respublikasının qurucusu Mustafa Kamal Atatürkün, şəhidlərin və fevralın 6-da baş vermiş zəlzələ nəticəsində həlak olanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olundu.

Sonra Türkiyə Respublikasının Dövlət Himni – "İstiqlal Marşı" səsləndirildi.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan çıxış edərək yenidən Prezident vəzifəsinə seçilməsi üçün ona etimad göstərən seçicilərə minnətdarlığını bildirdi. Mayın 28-də keçirilmiş seçkilərdə millətin iradəsinin əksini tapdığını, "Türkiyə yüzilliyi"nin başladığını və ölkənin sıçrayış mərhələsinin qapılarının açıldığını vurğulayan Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan siyasi və dini baxışlarından, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, 85 milyonluq əhalinin etimadını boşa çıxarmamaq üçün səylə çalışacaqlarını qeyd etdi. Türkiyə Respublikasının yaradılmasının 100-cü ildönümündə sarsılmaz həmrəyliyə daha böyük ehtiyac duyulduğunu diqqətə çatdıran dövlət başçısı bu gün elan olunacaq yeni hökumətlə birlikdə "Türkiyə yüzilliyi" istiqamətində səylə çalışacaqlarını bildirərək dedi: "Gün bir olmaq, bərabər olmaq, min illik qardaşlığımızı daha da möhkəmləndirmək günüdür. Gün övladlarımızın aydın sabahlarına sahib çıxmaq günüdür... Birlikdə "Türkiyə yüzilliyi"nin inşası üçün çiyin-çiyinə çalışmalıyıq".

Türkiyə demokratiyasının bütün azadlıqların əksini tapdığı, mütərəqqi və əhatəli Konstitusiya ilə gücləndiriləcəyini qeyd edən Rəcəb Tayyib Ərdoğan növbəti beş il ərzində Türkiyə Respublikasının şanını və şərəfini qorumaq, etibarını artırmaq və adını dünyada daha da ucaltmaq üçün var gücü ilə çalışacaqlarını vurğuladı.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan səlahiyyətlərinin icrasına başlaması mərasimində iştirak edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə, digər dövlət, hökumət başçılarına və qonaqlara bir daha minnətdarlığını bildirdi.

Sonra "Qurani-Kərim"dən ayələr oxundu, dualar edildi.

Xatırladaq ki, Rəcəb Tayyib Ərdoğan prezident seçkilərinin mayın 28-də keçirilmiş ikinci turunda 52,18 faiz səs toplayaraq qalib gəlib.

Prezident İlham Əliyev Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Bakıda yeni inzibati binasının açılışında iştirak edib

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Bakıda yeni inzibati binası istifadəyə verilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev açılışda iştirak edib.

Son illərdə paytaxtda modern üslubda tikilən binalar sırasına daha biri əlavə olunub. Xətai rayonu, Nəcəfqulu Rəfiyev və Süleyman Vəzirov küçələrinin kəsişməsində ucaldılan yeni bina da müasir memarlığı ilə diqqəti cəlb edir.

Kənd təsərrüfatı naziri Məcnun Məmmədov bina barədə dövlətimizin başçısına məlumat verdi.

Bildirildi ki, yeni binanın tikintisinə 2017-ci ildə başlanılıb və bu ilin iyun ayında başa çatdırılıb. Müasir memarlıq üslubuna uyğun inşa olunan bina nazirliyin aparatı ilə yanaşı, Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi, Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzi, Aqrar İnnovasiya Mərkəzi və Aqrar İnkişaf Könüllüləri olmaqla 500-ə yaxın əməkdaşın fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulub.

Binanın hündürlüyü olan 12 metr foyesində "Əbədiyyət" kompozisiyası nümayiş olunur. Kompozisiyanın müəllifi rəssam-heykəltaraş Rəşad Mehdiyevdir.

Üç hissədən ibarət olan kompozisiyanın rəmzi motivi Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyini əks etdirir.

Kompozisiyada Azərbaycan xalqının həyat fəlsəfəsinə uyğun əbədi dəyərləri, qalib insan ruhunu, zəhməti və bərəkəti, dayanıqlılığı nümayiş etdirən ideyalar əksini tapıb. Mərkəzdə Heydər Əliyevin büstü olan kompozisiyada ağacın budaqları səmaya və sonsuzluğa doğru ucalır. Kufi üslubunda xüsusi bir nizamla yaradılan şəbəkə səmanı ifadə edir. Səmada Ümummilli Liderin anadan olmasının 100 illiyini əks etdirən 100 ulduz parlayır.

Ağacla bərabər səmaya ucalan sütunlar ərzaq təhlükəsizliyinin dayanıqlılığını təcəssüm edir. Ağacın budaqları kompozisiyanın sağına - qələbə və sülhün bərqərar olduğu bərəkətli torpaqlar əks edilmiş rəsmə doğru uzanır. Yağlı boya ilə işlənən əsərdə əzəmətli

dağın və geniş buğda zəmisinin üzərindən səmaya doğru pərvazlanan göyərçinlər 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan Qələbəni müjdələyir.

"Əbədiyyət" kompozisiyasının sol hissəsində torpaqlarımızda yetişən nemətləri təqdim edən insan əlləri heykəli əks etdirilib. Bərəkət və zəhməti təcəssüm etdirən əllər ağacın budaqlarından qidalanır.

Qeyd edildi ki, burada Ümummilli Liderə həsr olunan xüsusi "Heydər Əliyev-100" guşəsi də yaradılıb. Bu il xalqımız müasir Azərbaycanın qurucusu Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyini qeyd edir. Ulu Öndərin Azərbaycanda aqrar sahənin inkişafı ilə bağlı gördüyü işlər guşədə geniş əks olunub.

Nazirliyin yeni binası ilə tanışlıq zamanı qeyd olundu ki, 215 otaqdan ibarət işçi mərtəbələrdə əməkdaşların fəaliyyəti üçün hər cür şərait yaradılıb. Binada nazirliyin Elektron İdarəetmə Mərkəzi üçün xüsusi otaq, hər cür şəraitə malik və müasir multimedia vasitələri ilə təchiz olunan konfrans və iclas zalları, həmçinin müxtəlif təyinatlı iclas otaqları, yeməkxana var. Diqqətə çatdırıldı ki, ərazidə 170 avtomobil yerlik dayanacaq yaradılıb.

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 3

Daşkəsəndə Vətən Müharibəsi iştirakçılarına “Müharibə Veteranı” vəsiqələri təqdim edilib

İyunun 6-da Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin, Müdafiə Nazirliyinin və Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin (SHXÇDX) rayon bölməsinin birgə təşkilatçılığı ilə “Müharibə veteranı” statusu almış Vətən müharibəsi iştirakçılara “Müharibə veteranı” vəsiqələrinin təqdim edilməsi mərasimi keçirilib.

Rayonun Heydər Əliyev Mərkəzində keçirilən toplantıda Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abıyev, Müdafiə Nazirliyinin məsul əməkdaşı polkovnik-leytenant Elbrus Mehdixanov, SHXÇDX-nin rayon bölməsinin rəisi Səbuhi Abdullayev, veteranlar, qazilər, şəhid valideynləri, ağsaqqallar, ziyalılar, gənclər və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

Əvvəlcə Dövlət Himni səsləndirilib, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin və ölkəmizin ərazi bütövlüyü, suverenliyi uğrunda həlak olmuş şəhidlərimizin əziz xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad olunub.

Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abıyev giriş nitqi ilə çıxış edərək deyib:

- Müasir müstəqil Azərbaycanın qüdrətli və nizami orduya malik olması xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin gərgin zəhmətinin bəhrəsidir. Ulu Öndərimizin siyasi kursu bu gün onun ən layiqli davamçısı möhtərəm Prezidentimiz, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyev tərəfindən yüksək səviyyədə davam etdirilir, ölkəmizin mövqeləri beynəlxalq aləmdə daha da möhkəmlənir. İndi Azərbaycan dünya miqyasında öz gücünə arxalanan, heç kimdən asılı olmayan tam müstəqil ölkədir.

Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusunun uzun illər Ermənistanın işğalı altında qalan ərazilərimizi böyük qəhrəmanlıq göstərərək azad etməsi və işğala həmişəlik son qoyması bunun bariz göstəricisidir.

Ötən dövrlər ərzində Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə ordu quruculuğu sahəsində çox mühüm addımlar atılmışdır. Bunun nəticəsidir ki, bu gün Azərbaycan Ordusu regionda lider olmaqla, dünyanın ən güclü orduları sırasındadır. Bu orduda xidmət etməyin özü gənclərimiz üçün böyük şərəfdir.

İndi ordu ilə xalq arasındakı qarşılıqlı münasibət bütün ölkəmizdə olduğu kimi Daşkəsən rayonunda da tam sağlam təməllər üzərindədir. Gənclərimiz vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunurlar, rayonumuzda və ölkədə gedən ictimai-siyasi hadisələrə sağlam münasibət bəsləyirlər, bir-birinin ardınca parlaq uğurlar qazanırlar. Rayonumuzun gəncləri bütün dövrlərdə ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin olunmasında yaxından iştirak ediblər. Bu gün də həmin ənənə yüksək səviyyədə davam etməkdədir.

Möhtərəm Prezidentimiz, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Vətən müharibəsində Daşkəsən rayonundan da yüzlərlə gənc döyüşlərdə iştirak edərək cəsarət və igidlik nümunələri göstəriblər, tarixi Zəfərin qazanılmasına öz töhfələrini veriblər. Daşkəsənli rəşadətli hərbi qulluqçularımız Vətən müharibəsində döyüş meydanlarında fədakarlıqları və şücaətləri ilə Azərbaycan gənclərinin yenilməzliyini, mübarizliyini, qorxmazlığını, Vətənə, dövlətə və Ali Baş Komandana sadiq olduqlarını lazım gəldikdə müqəddəs torpaqlarımız uğrunda şəhidlik zirvəsinə yüksəlməklə, sağlamlıqlarını itirməklə sübut ediblər. Mən şəhidlərimizə Allahdan rəhmət, qazilərimizə cansağlığı diləyirəm. Şəhid ailələrinə səbir arzulayıram.

Ölkəmizin çoxşaxəli sosial siyasətində həssas qrupdan olan insanlara, o cümlədən şəhid ailələrinə və qazilərə hərtərəfli qayğı göstərilməsi xüsusi yer tutur. Dövlət rəhbərimiz cənab İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevanın tapşırığına əsasən 44 günlük Vətən müharibəsindən sonrakı dövrdə rayonumuzdan da olan şəhid ailələrinin üzvləri və müharibə iştirakçıları ilə bağlı genişmiqyaslı sosial dəstək paketi icra olunur, onların qayğıları və problemləri daim öyrənilir, yüksək səviyyədə həll edilir. Rayonumuzun şəhid ailələrinə, qazilərinə və müharibə iştirakçılarına hər zaman göstərdikləri diqqət və qayğıya görə biz daşkəsənlilər Prezidentimiz cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevaya dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Bu gün biz qalib Azərbaycan Ordusunun sıralarında Vətən müharibəsində iştirak edib ölkəmizin ərazi bütövlüyünü göz bəbəyi kimi qoruyaraq “Müharibə veteranı” statusu almış sizlərə “Müharibə veteranı” vəsiqələrini təqdim edəcəyik. Mən bu çox əlamətdar hadisə münasibətilə bütün Daşkəsən rayon ictimaiyyəti adından siz müharibə iştirakçılarını ürəkdən təbrik edirəm, hər birinizə yeni-yeni uğurlar, möhkəm cansağlığı arzulayıram.

Çıxışında Müdafiə Naziri general-polkovnik hörmətli Zakir Həsənovun salamlarını və təbriklərini çatdıran Müdafiə Nazirliyinin məsul əməkdaşı Elbrus Mehdixanov tədbirin mühüm əhəmiyyətini qeyd etməklə, möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin müharibə veteranlarına göstərdiyi hərtərəfli diqqət və qayğıdan söz açıb.

Digər çıxış edənlər də Vətən müharibəsi iştirakçısı olmuş igid daşkəsənlilərə təbriklərini çatdıraraq xoş arzularını bildiriblər.

Tədbirin sonunda 400 nəfərdən çox müharibə iştirakçısına alqış sədaları altında “Müharibə veteranı” vəsiqələri təqdim edilib.

Tərtərdə Vətən müharibəsi şəhidi Mənsimli İntiqam Rövşən oğlunun anadan olduğu gün qeyd olunub

5 iyun tarixində Tərtər rayonunun Kəngərli kəndində qeyd olunan mərasimdə şəhidin ailə üzvləri ilə yanaşı Tərtər Rayon İcra Hakimiyyəti başçısı aparatında İctimai-siyasi və humanitar məsələr şöbəsinin müdirinin müavini Zabil Paşayev, Tərtər Cümə Məscidinin imamı Sadiq Cəfərov, şəhid ailələri, qazilər, müharibə veteranları iştirak ediblər.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə şəhidin kənd qəbristanlığındakı məzarını ziyarət edib,önünə gül dəstələri düzüblər. Tərtər Cümə Məscidinin imamı

Sadiq Cəfərov şəhidin ruhuna dualar oxuyub.

Sonra mərasim şəhidin evində davam etdirilib.

Azərbaycan Ordusunun əsgəri Mənsimli İntiqam Rövşən oğlu 1998-ci il iyunun 5-də Tərtər rayonunun Kəngərli kəndində anadan olub. 2015-ci ildə Cəmçid Naxçıvanski adına Liseyi bitirmiş, Heydər Əliyev adına Ali Hərbi Məktəbə daxil olmuş, 2017-ci ildə təhsilini yarımçıq qoyub, könüllü olaraq Xocavənd istiqamətində ön cəbhədə xidmət etmişdir.O,minaatan batareyada manqa komandiri olub.

Mənsimli İntiqam 2020-ci il oktyabrın 16-da Talış istiqamətində gedən döyüşlər zamanı qəhrəmancasına şəhid olub. Oktyabır ayının 17-da yaşadığı Tərtər rayonunun Kəngərli kəndində dəfn olunub.

O, 44 günlük Vətən müharibəsində Suqovuşan istiqamətində gedən döyüşlərdə göstərdiyi igidliyə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müvafiq sərəncamına əsasən ölümündən sonra “Cəsur döyüşçü”, “Vətən uğrunda” və “Suqovuşanın azad olunmasına görə” medalları ilə təltif olunub.

Doğulub boya-başa çatdığı kənddə şəhidin adı əbədiləşdirilərək adına bulaq inşa edilib.

Şəhidin ailə üzvləri onlara göstərilən diqqət və qayğıya görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya öz minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Allahdan bütün şəhidlərimizə rəhmət, qazilərimizə can sağlığı diləyirik.

Gəncədə Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) iştirakçı dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurasının 76-cı iclası keçirilib

06 İyun 2023-cü il tarixində Gəncə şəhərində Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) iştirakçı dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurasının 76-cı iclası keçirilib.

DGK Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr İdarəsindən verilən məlumata əsasən, iclasda Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri, gömrük xidməti general-leytenantı Şahin Bağırov, Rusiya Federal Gömrük Xidmətinin rəhbəri vəzifəsini müvəqqəti icra edən Ruslan Davıdov, Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov, o cümlədən Rusiya Federasiyasının, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Rusiya, Belarus və Tacikistan Respiblikalarının gömrük xidmətlərinin rəhbərlərinin iştirak edib.

Əvvəlcə nümayəndə heyətləri Ümummilli Lider Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət edib, önünə əklil və gül dəstələri düzüblər. Həmçinin iclas iştirakçıları Ermənistan silahlı qüvvələrinin Gəncədə törətdikləri terror nəticəsində dağılan əraziyə gəlib, həlak olan dinc sakinlərin xatirəsini ehtiramla anıblar.

Daha sonra qonaqlar Gəncə şəhərində Heydər Əliyev Mərkəzi ilə tanış olublar.

Toplantıda çıxış edən Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri, gömrük xidməti general-leytenantı Şahin Bağırov əməkdaşlığın gücləndirilməsi, qabaqcıl təcrübələrin və məlumat mübadiləsinin genişləndirilməsi baxımından şuranın iclasının əhəmiyyətindən danışıb və aparılacaq müzakirələrin səmərəli olacağına əminliyini ifadə edib.

Sonra iclasın gündəliyində duran məsələlərin müzakirəsinə başlanılıb.

İclas iştirakçıları dəmir yolu ilə daşınan malların gömrük əməliyyatları və gömrük nəzarəti zamanı gömrük orqanları və daşıyıcıların fəaliyyətinin təşkili, gömrük xidmətləri arasında ekspert və tədqiqat fəaliyyəti sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş layihəsinin hazırlanması, malların gömrük dəyəri, eyni zamanda əqli mülkiyyət hüquqlarının pozulması ilə bağlı məlumat mübadiləsinin reallaşdırılmasına dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıblar.

Həmçinin üzv dövlətlərin gömrük orqanları tərəfindən nəqliyyat və kommersiya sənədlərinə gömrük orqanlarının möhür və ştamplarının vurulması qaydası və kadr hazırlığı haqqında saziş layihələri ilə bağlı müzakirələr aparılıb.

İclas çərçivəsində Rusiya Federal Gömrük Xidmətinin rəhbəri vəzifəsini müvəqqəti icra edən Ruslan Davıdov MDB iştirakçı dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurasının sədri seçilib.

Xatırladaq ki, bir gün əvvəl, 05 iyun 2023-cü il tarixində MDB iştirakçı dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurasının ekspertlərinin də iclası keçirilib.

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 4

QƏDİM DÜNYA FİLOSOF VƏ COĞRAFŞÜNASLARI, KARDUXİLƏRİN İNDİKİ KÜRD XALQININ BABALARI OLDUĞUNU İSBAT EDİRLƏR

Qutilərin varlığı çox qədimlərə uzanır. Bu günə qədər bilinən ilk Quti imperatoru Emnatum miladdan əvvəl 3100-cü illərdə yaşamışdır.

Lağas kralı Adadnari hələ miladdan əvvəl 2400-cü illərdə Karda xalqından söz etmişdir. Eyni fikri Ur (Our) kralı Kmil Sin də Kurde torpqlarından bəhs edərək təsdiqləmişdir. Hitit kralı I Şuppilulita m. ə 1370-ci ildə Qurde xalqından söz açmışdır. Daha sonralar Assur kitabələrində Kardaka yaylasından və Kurtie - Kurti xalqından bəhs olunmuşdur.

Assur kralı Tukulti İnor, Qutilərə "Kurdi" deyirdi (Bax: İhsan Nuri Paşa, səh-33).

Milladdan 900 il əvvəl yaşamış Assur kralı Adalnirari Kusi, Kuti, Subari orduları ilə vuruşduğunu qeyd edir. Bu kral öz kitabələrində Qutiləri "Kürdi" deyə adlandırıb.

Kürd xalqının tarixini incələyərkən araşdırmaçıların müxtəlif dəyərli əsərlərindən istifadə etdikləri İhsan Nuri Paşa bu haqda belə demişdir:

- Kürd əsilli olan Khaldi (Xaldi), Ararati. Subari, Nauri, Mitanni, Muşki və Kassit dövlətlərinin Qutilərdən ayrıldığını, yəni hamısının kökünün qutilərə dayandığını göstərən əsərlər var. Bunlardan biri m. ə 1280-1261-ci illərdə yaşamış Asur kralı I Salamanasar krallığından qalan kitablarda bunu yazır: "Bir ulduz kimi parlayan Quti xalqı yalnız çoxluğu ilə deyil, əzm, şiddət, dəhşət və yıxıçılıqları ilə tanınmaqdadır. Düşmənçilikləri mənə də qarşı sürüb getdi".

Kürd Quti dövlətinin dağılmasından təxminən 1000 il sonra yaşamış Assur kralı Salmanasar, beləcə Quti qollarından gələn və öz yerinə çatan yeni kürd xalqlarının və onların dövlətlərinin qutilərin soyu və övladları olaraq tanıtmaqdadır. Onlar üçün min illik bir zaman fasiləsindən sonra da yenə quti sözlərini işlətməkdədir.

Etdiyi müharibələrdən sonra kral Salmanasar bunları yazmışdır: "Ararat sərhədindən Tur Abidinə qədər bir ölkə içində Quti qanı su kimi axıdıldı, lakin məğlub olmalıdılar".

… Yuxarıda adları çəkilən coğrafi terminlərin yerləşdiyi bölgələrdə bu gün də kürd xalqı yaşamaqdadır. Tarixi Babil ölkəsini fəth etmək ilk dəfə qutilərə nəsib olmuşdur. Quti dövləti parçalandığında, onların qollarından biri olan Kassitlərin parlaq və güclü dövrləri 725-ci ilə çatan bir məmləkətin təməlini Babildə saldılar. Kürd xalqının məşaləsini Subarilər, Mitanilər, Khaldilər, Muşki və Nayri dövlətləri vasitəsilə Med imperatorluğuna qədər daşıyıb gətirdilər.

Qutilərin kürd xalqının atası olduqlarını isbat etmək üçün "Ön Asiya və Mesopotomiya" tarixini incələyən və araşdıran elm və tarixçi amilləri də bu həqiqəti araşdırmalarında dilə gətirmişlər. Bunun isbatı olaraq Pensilvaniya Univerisitetinin professorlarından Speizer "Mesopotomiyanın kökəni" adlı əsərində kürdlərin qutilərlə Zaqros hulibiləri ilə eyni irqdən olduqlarını yazır (B. Nikitin, cild I. səh 91. Diponot).

Osmanlı tarixçilərindən Əhməd Rəfik "Ümumi tarix" adlı əsərində və onunla birlikdə Əmin Zəki də "Kürd tarixi" adlı əsərində müxtəlif fakt və sübütlarla eyni fikri təsdiqləmişlər (Ehsan Nuri Paşa, səh 38-40).

Tanınmış tarixçi Mucerson qutilərdən gələn Naviri xalqının hakimiyyətinin sonunda Kurti deyilərək adlandırıldıqlarını göstərməkdədir ki, bu da qutilərin kürdlərin ataları olduqlarını sübut edir. Hətta doktor Kontinov da miladdan 4000 min əvvəl Mesopotomiya və Zaqros dağlarında yerləşən xalqların Quti və Kusi (Kassit) deyə adlandırdıqları və ari irqdən olduqlarını, Kürd xalqının bu torpaqlardan enib gəldiyini vurğulayır. İstər Mucersonun, istərsə də doktor Kontinovun dediklərini təsdiq etmək üçün "Kürd ədəbiyyatı tarixi" əsərini göstərmək istərdik (II hissəyə bax).

- Şərqşünas Draver "Kürdlər və Kürd tarixi" kitabında qutilərin və kardaların kürd xalqının ataları olduqları olduğunu yazır. Digər bir şərqşünas Rayks da eyni fikirdədir (İ. N. P. səh. 173). Kürd xalqının qədimliyi və kürdlərin antik dövrdən gələn bir xalq olduğunu türk alimləri tərəfindən yazılmış "İslam ensklopediyası" əsərinin 1089-cu səhifəsində bunlar qeyd edilmişdir. Miladdan təqribən 2000 il əvvəl II Şumer dövrünə aid daş yazısında, Thureau-Danqin (Revue d Assurioloqie, v-99, VI, 67) bir Kardaka adına təsadüf edilir. Bu ölkə Driverin Van gölünün cənubunda göstərdiyi Su tayfasının yanında idi. Miladdan sonra 1071-ci ildə Malazgirddən Anadoluya girmiş türk xalqı ilə kürd xalqının heç bir qohumluğunun olmadığı Milli Təlim Nazirliyi tərəfindən nəşr edilmiş ensiklopediyada öz əksini tapmışdır. Adı bilinən Quti krallarından Losirab, Şərlək, İks, Huş, Anri, Danzir, Trikan ən başlıca krallardandırlar. Bunlardan Şərləkə Firdovsinin "Şahnamə" əsərində Siyamən, İkş, Huşaya isə Huşəng adlandırılmışlar.

Babil dövlətinin süqutundan sonra, sadəcə 125 il 40 günlük Babil hökmranlığı zamanı həmsərhəd olan Quti krallarının sayı 14 olduğunu İ. N. Paşanın adı keçən əsərindən öyrənirik. Bazil Nikitin də qutilərin Sarqon xanadanlığına son verdiklərini və eyni dövlətin miladdan öncə 2496 - cı ilə qədər hökmranlığının sürdüyünü yazır (B. Nikitin "Kürdlər" cild I, səh-31).

Özü Quti soyundan olan Louqal Oton (Louqan kralı) Erun kralı olaraq Quti kralı Trikanini məğlub etdi. Quti xalqı bu məğlubiyyətdən sonra bəyliklərə bölündü. Bu dağınıqlıq içindən Bitlis bölgəsindəki qutilər Kardaka adını aldılar. Bəxtiyari dağlarındakı və ətrafındakılar müstəqillik qazandılar. Ancaq tarixi baxıma görə, qutilərdən sonra bu ölkə xalqını yetişdirdiyi və tarixə damğasını vuran iki yeni türk dövləti meydana gəldi. Bunların parlaq və görkəmli dönəmi 725 il sürən kürd Kussi - Kassit dövləti ilə bu dövlətin yaşama müddətinin ortalarında yer alan və təqribən 175 illik bir yaşam sürən Böyük Kürd Mittani imperatorluğudur.

Kürd Kassit - Kussi dövləti haqqında məlumat verərkən bu haqda da qabaqcadan bildirmək istəyirik ki, bu dövlətə Cəmşidin adı verilmişdir. Hətta Firdovsinin "Şahnamə" əsəri də Kassit - Kussi dövlətini kinayə ilə Cəmşidin milləti hesab edir.

Quti imperatorluğunun dağılmasından sonra quti xalqının yaratdığı bu dövlət siyasi hakimiyyətini m. ə 1891-1171 - ci illərdə sürdürmüşdür. Qərb tarixçiləri isə bu hakimiyyətin sonunu 1160-cı il olaraq göstərir (Mauriçe Meumao, "Le Monte antiqie" əsəri, Paris 1976. Səh-160).

Kürd sivilizasiyası bu dönəmdə insanlığa böyük mənfəət verdi. Sənət, mədəniyyət, ədəbiyyat, el sənətləri, heykəltaraşlıq, rəsm və ev əşyalarının formalaşdırılmasında Kürd Kussi dövləti, Mitani dövləti ilə birlikdə çağdaşları Hititlərə, Asurlara və fironların idarəçiliyində olan Misir ölkəsinə böyük ölçülərdə təsir etmişdir.

Tarixi araşdırmalarda və İraq Kürdüstanındakı arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilən kürd milli kalaritinə uyğun olunan şahanə heykəllər 1984-cü ildə Bağdad Milli Muzeyinə qoyulub. Yenə Kürd Kassit imperatorluğuna aid adlı - sanlı "Sinus səhnəsi" adlı daş üzərində yonularaq gerçəkləşdirilmiş əsər Parisin "Laubre" muzeyini bəzəməkdədir. Belə nümunələrdən yüzlərlə saymaq olar.

Beləliklə, güclü Firon hakimiyyətindən geridə qalmayan, böyük bir tarixi zənginliyə malik olan Kürd Kassit dövləti siyasi, iqtisadi, eləcə də elm sahəsində irəli getmələrini göstərən dəlillərlə sübut etməkdədir.

Ölkələr arasında əlaqələr qurulur, məktublar yazılır, elçilər təyin edilirdi. Xüsusilə firon ölkəsi Misirlə Kürd Kassit dövləti arasında idxalat və ixracat, kredit və ya mübadilə yolu ilə yardımlar şəklində təşkil olunurdu. Bu dövlətdə barış və sülh müqavilələri imzalanırdı. Beləliklə, tarixin bildiyi ən qədim zamanlardan günümüzə qədər dövlət quruluşu ilə, dövlətlərarası danışıqların hüquqi təməlləri Kassit - Kussi imperatorluğunda rast gəlinir (Bu haqda geniş məlumat almaq üçün bax: Mauriçek Muleau "Len Monte Antique". Səh-161).

İdarəetmə sistemində yeni bir qayda yaradılmışdı. Tapınaqlardan dini ayinlərlə yanaşı sənət, mədəniyyət və ədəbi əsərlər də sərgilənməkdə idi. Kürd xalqı bu adətlərini günümüzə qədər də davam etdirməkdədir. Bu dövlətin idarəetmə, hüquqi, toplumsal və mədəni qurumlarının o zamanda ən irəli bir düzəndə olması bir təsadüf deyil. Çünki, Kassitlər m. ə 1530-cu ildə ulu babaları qutilər kimi Babili (Babilosu) tamam işğal etdilər. Qərbin qədim dövr tarixçilərinin bildirdiklərinə görə, Kürd dövlətinin rəhbərləri məğlubiyyətə uğratdıqları Babilon ölkəsinə məxsus olan uyqarlığa da sahib oldular.

Məlum olduğu kimi, daha əvvəllər də bu ərazilərdə Hammurapinin yaratdığı monarxiya hakimiyyəti mövcud idi. Babil uyqarlığına öz damğasını vuran bu kral Assurları, Esəhnunna və Mari krallıqlarını məğlub edərək miladdan əvvəl 1695-ci ildə ölkəsinin sərhədlərini bir xeyli genişləndirdi. Həm Hammurapi (m.ə 1729-1686), həm də sələfi kral Şamsu İloina (m.ə 1686-1648) ölkədə hüquqi dövlət qurmuşdular. Ölkədə sağlam idarəetmə üsulu vardı. Maliyyəçilər (Tacirlər təşkilatının rəhbərləri), hakimlər və vilayət valiləri mərkəzdəki büroya bağlı idilər. Dövlətin amirləri Vali və Bələdiyyə sədrləri kimi vəzifələr də yazılı əmrlərin həyata keçirilib keçirmədiyini diqqətlə izləyir. Siyasi və iqtisadi yaşamı tək özü idarə edirdi.

Hammurapinin hüquq kodu çox məşhurdur. İnsanlıq tarixində bilinən ən qədim qanunu qoymaq yalnız ona nəsib olmuşdur. Bu kodake (kod) araşdırıldığında bu ölkədə kralın xalqın atası və qoruyucusu olub, güclü ilahi varlıqlardan (Tanrılardan) aldığını görürük:

- Tanrıların diqqəti və sevgisi olan mən Hammurapi ölkədə ədaləti yaşatmaq, ziyankarları və qatilləri məhv etmək, xalqımın üstündə günəş kimi doğaraq dünyanı aydınlatmaq üçün Tanrı Manrunun vəzifələndirdiyi bir çoban olaraq idarə etdiyim xalqıma heç bir zaman zülm etmədim və tənbəl olmadım. Mənim yaxşılıqsevər kölgəm ölkəmdəki bütün şəhərlərin üzərinə yayıldı. Şumer və Akkad ölkəsi insanlarını da bağrıma basdım. Onları sülh içində idarə etdim. Mənim mövcudluğum onları da qorudu. Güclü olanın zəifi məhv etməməsi üçün, yetimlərə və dullara haqlarını qorumaq üçün ölkədə ən yaxşı ədalət qurararaq, bunları qoruyacaq qanunları bildirmək üçün bu lövhəyə dəyərli sözlərimi yazdım. Adil bir kral olaraq mənim varlığım önündə ilsak edirəm (Hammurapi qanunları - ön söz. Səh -160).

Beləliklə, Kürd Kassit dövləti Babili fəth edib öz ərazisinə qatdığı zaman bu ölkə üzərində sosial - iqtisadi, idarəetmə və mədəni bir vaxtda inkişaf edən xəzinə vardı. Kassilər də Babili almadan öncə böyük bir dövlətin təmsilçiləri idilər. Qaldı ki, Hammurapi monarxiyasının da Kassitlərin atası olan Quti ölkəsindən eyni bir biçimdə miras olaraq bir çox şeylərin dövr almasına, bu da alimlər tərəfindən təsdiq edilməkdədir.

Quti və Hurrilər dövründə atı daşıma və çəkmə vasitəsi kimi ilk dəfə insanlıq Kassitlər zamanında minik heyvanı kimi də istifadə etmişlər.

Bu tapıntıdan həm bir yerdən başqa yerə tez getmək məqsədi üçün, həm də müharibələrdə hərbi vasitə kimi də yararlanırdılar. Digər tərəfdən də Neolitin vaxtından ən önəmli şəkildə rast gəldiyimiz və tarixçilərin təxminlərinə görə, hələ palçıqken üst-üstə qoyularaq inşa edilən kərpic ilk dəfə Kassit dövlətində içinə saman qarışdırıb gündə qurudulmaqla inşaatda istifadə edilmişdir. Aradan 3500 il keçməsinə baxmayaraq, kərpic Ön Asiyanın inşaatında ən başlıca vasitədir.

Araşdırdı: Tahir Süleyman

ŞƏHİD JURNALİST ABIŞOV SİRAC ABIŞ OĞLUNUN ANIM TƏDBİRİ KEÇİRİLDİ

Qubadlı rayon İcra Hakimiyyətinin təşkilatçılığı ilə 5 iyun 2023-cü il tarixində Sumqayıt şəhər Şəhidlər Xiyabanında Şəhid Abışov Sirac Abış oğlunun anım tədbiri keçirildi. Tədbirdə Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının müavini Allahverdi Haxverdiyev, YAP Qubadlı rayon təşkilatının sədri Təhmasib Rüstəmov, "Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri" Qapalı Səhmdar cəmiyyətinin sədri Rövşən Məmmədov, Sumqayıt şəhər İcra Hakimiyyəti aparatının Vətən müharibəsi iştirakçıları və Şəhid ailələri ilə işin təşkilli şöbəsinin müdiri Tərlan Hacızadə, RİH-in məsul işçiləri, idarə, müəssisə, təşkilat rəhbərləri, Şəhidimizin ailə üzvləri və yaxınları, döyüş yoldaşları, eyni zamanda ictimaiyyət nümayəndələri iştirak edirdilər.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda canından keçmiş vətən oğullarının xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etdilər.

Sonra Şəhidin ruhuna dualar oxundu.

Sumqayıt Regional Mədəniyyət İdarəsinin Qubadlı rayon nümayəndəliyinin işçiləri və Qubadlı rayon Dondarlı kənd tam orta məktəbinin şagirdləri tərəfindən Vətənpərvərlik mövzusunda və şəhidlərimizin ruhuna həsr olunmuş şeirlər səsləndirildi.

Tədbirdə çıxış edən Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının müavini Allahverdi Haxverdiyev qeyd etdi ki, Vətən müharibəsində qəhrəmancasına döyüşmüş, Azərbaycan Bayrağını işğaldan azad edilən torpaqlarımızda dalğalandırmış, ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını fəda etmiş əsgər və zabitlərimizin qəhrəmanlığı, xalqın birliyi və ədalətli mövqeyi "dəmir yumruq"da birləşərək işğalçıya sarsıdıcı zərbə vurmuşdur. Azərbaycan Respublikasının suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda gedən mübarizədə qəhrəmanlıq göstərən əsgər və zabitlərimiz, arxa cəbhədə çalışan mülki şəxslər, bütövlükdə xalqımız əzm və iradə, bir yumruq kimi birlik və həmrəylik nümayiş etdirdilər. Prezident İlham Əliyev hərbi sahədə olduğu kimi diplomatik və informasiya savaşı cəbhəsində də misilsiz rəşadət göstərmişdir. Belə ki, müharibənin gedişində və müharibədən sonra onlarla aparıcı xarici KİV-ə müsahibələr vermişdir. 44 günlük müharibədə Ordumuzun qəhrəmanlığı, Ali Baş Komandanın qətiyyəti ermənilərin və havadarlarının bölgədəki siyasətinin iflası ilə nəticələndi. Bütün təzyiqlərə, təhdidlərə baxmayaraq Azərbaycan Qələbə qazandı və tarixi ədalət bərpa olundu.

Çıxış edən "Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri" Qapalı Səhmdar cəmiyyətinin sədri Rövşən Məmmədov Ümummilli lider Heydər Əliyevin ən layiqli davamçısı cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın ötən illər ərzində böyük inkişaf yolu keçdiyini, Azərbaycanın dünyanın sürətlə inkişaf edən ölkələri sırasında olduğunu, eyni zamanda da 44 günlük Vətən müharibəsində torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsini, ölkəmizin regionda və dünyada mövqelərini daha da möhkəmləndirdiyini diqqətə çatdıraraq, bunu həyata keçirilən uğurlu siyasətin nəticəsi olduğunu vurğulamışdır. Ulu Öndərin ənənələrinə daim sadiq qalan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev onun arzu və ideyalarını müvəffəqiyyətlə həyata keçirərək Müasir Azərbaycanı inkişaf etmiş qüdrətli dövlətə çevirmişdir.

Çıxış edən YAP Qubadlı rayon təşkilatının sədri Təhmasib Rüstəmov qeyd etdi ki, Vətən müharibəsində igid oğullarımızın göstərdiyi qəhrəmanlıq sayəsində Şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı, qisası alındı. Qubadlı rayonu 25 oktyabr 2020-ci ildə şəhidlərimizin qanı və canı bahasına işğaldan azad olunmuşdur. 44 günlük Vətən müharibəsində qəhrəmanlar içərisində canından və qanından keçən Qubadlı rayonundan 11 şəhid və 40-dan çox yaralı öz adlarını tarixə yazdılar.

Çıxış edən Sumqayıt şəhər İcra Hakimiyyəti aparatının Vətən müharibəsi iştirakçıları və Şəhid ailələri ilə işin təşkilli şöbəsinin müdiri Tərlan Hacızadə qeyd etdi ki, Dövlətimiz Şəhid ailələrinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi üçün mütəmadi tədbirlər görür. Onlara təyin edilən Prezident təqaüdü, mənzil şəraitlərinin yaxşılaşması üçün atılan addımlar həmin ailələrin maddi rifah halının yaxşılaşmasına göstərilən dövlət qayğısının bariz nümunəsidir.

Sonra çıxış edən şəhidin təhsil aldığı Sumqayıt şəhəri 40 saylı məktəbin direktoru İlqar Həbibullayev şəhidin yaxınlarına başsağlığı verdi və Sirac Abışov barədə xatirələrini bölüşdü.

Şəhidin atası Abış Abışov göstərdiyi diqqət və qayğıya görə Ali Baş Komandan Prezident İlham Əliyevə, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya və Qubadlı Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Malik İsaqova və Sumqayıt şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Zakir Fərəcova minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Daha sonra Sumqayıt şəhərində yerləşən Qubadlı şadlıq sarayında ehsan süfrəsi verildi

Abışov Sirac Abış oğlu 1989-cu il 29 avqust tarixində Qubadlı rayonunun Dondarlı kəndində anadan olmuşdur. 1996-cı ildə Sumqayıt şəhər Ç.Mustafayev adına 40 saylı tam orta məktəbinə qəbul olmuş , 2007-ci ildə həmin məktəbin məzunu olmuşdur. Elə həmin il Azərbaycan Dəniz Balıq Sənayesi texnikumuna daxil olmuş, 2009-cu ildə Gömrük ekspertizası ixtisası üzrə tam kursu bitirmişdir.

Media sahəsinə olan marağı onun yolunu 2010-cu ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Televiziyası və Radiosu Qapalı Səhmdar Cəmiyyətindən salır. Bir müddət "Yurd tv"-də, daha sonra 2020-ci ilin noyabr ayından etibarən işğaldan azad olunmuş rayonlarda yaradılmış, Xüsusi Çəkiliş Qrupunun tərkibində yer almış, ordumuzun nəzarətində olan Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Hadrut, Xocalı, və Xocavənd rayonlarının bütün ərazilərində dövlət əhəmiyyətli çəkilişlər etmişdir.

Əsrarəngiz təbiətə malik olan Kəlbəcərdə növbəti çəkiliş 04.06.2021-ci il tarixində Susuzluq kəndindən başlayacaqdı. Lakin kənd ərazisinə daxil olarkən heyəti aparan Kamaz Markalı nəqliyyat vasitəsi mənfur düşmənlərin tank əleyhinə basdırdığı minaya düşür. Sirac Abışov həmin hadisə nəticəsində dünyasını dəyişərək şəhidlik zirvəsinə ucalır. Həmin vaxt Sirac Abışovla bərabər Azərtacın müxbiri Məhərrəm İbrahimov və RİH başçısının Susuzluq kənd inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəsinin müavini Arif Əliyev həlak olub. Şəhid jurnalist Sirac Abışov Sumqayıt Şəhidlər Xiyabanında dəfn olunub.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14.06.2021-ci il tarixli Sərəncamı ilə 3-cü dərəcəli Vətənə Xidmətə Görə Ordeni ilə təltif edilmişdir.

Ailəli idi, övladı Özgür adında bir övladı var.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN !

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 6

Zilan dərəsinin qanlı faciəsi

Dərə öz adını Aqıri (Ararat) dağının ətrafında və Van vilayətində qədim zamanlardan yaşayan güclü Zilan kürd qəbilə konfederasiyasından almışdır.

Hələ 13 iyul 1930-cu ildə baş verən faciəvi hadisələrdən əvvəl, kürdlər arasında Zilan dərəsi haqqında çoxlu mahnı, əfsanələr və nağıllar mövcud idi. Həmin mahnılarda Zilan dərəsindən gələn təhlükə və mistisizm öncədən ifadə olunur. Eyni zamanda bu mahnılar mərdlik, qəhrəmanlıq və sevgi duyğuları ilə bəstələnmişdi. Bu əsərləri kürdlər ilə qonşu olan ermənilər kürd dilində ifa etməyi çox sevirdilər.

Belə mahnıların birini Qurgen Marinin "Yanan bağlar" əsərinin qəhrəmanı kürdcə oxuyur:

"Belə idi... İki kürd qəbiləsi ta qədimdən bir-biri ilə ədavət aparırdılar. Bir qəbilənin başçısı Msto payızda digər qəbilə başçısının qardaşını ölümcül yaralayır. Nə isə... Cındonun qardaşını öldürür. Bahar gəlir, hər tərəf çiçəklənir. Əli silahlı Cındo isə Zilan dərəsinə enərək Mstonu gözləyir.

Bahar öz yaşıl paltarına büründü
Dərədə isə qardaş qardaşın intiqamını almaq üçün tələsir
Qan iyi gəlir oradan və təhqirdən sərxoş
Zilan dərəsində düşməni gözləyir Cndo
Heç kəs, yalnız o intiqam alacaq
Düşmən qəbiləsinin başçısı Mstodan
Qorxunu unudaraq
Mstonun canını külə döndərmək üçün

* * *

Ayaqlarını hiss etmədən ana oğlu dalınca qaçır
Getmə, oğlum, Zilan dərəsi ilə
Bir-iki günlük get Vana
Yuxu görmüşəm, yuxuda titrəyirdi
Və tüstülənirdi sənin gümüş xəncərin
Zilan dərəsini qara tüstü bürüyüb
Qara tüstü kəndimizi bürüyüb
Qalxdı Msto, atı yəhərlədi
Anacan, - dedi, saxlama məni
Sənin gəlininə güllər gətirəcəm
Sənə isə bir kəklik meşədə ovlayacam
Ana atın boynuna sarıldı
Getmə, parçalayacaqlar səni, his edir ürəyim
Oğlum, ürəyimi susdura bilmirəm
Oğlum, anana qulaq as...

* * *

Dörd gün və dörd gecə
Bir damcı su da içmədi Cındo
Böyük qaya arxasında pusqu qurub O
Zilan dərəsinin yuxusuz keşikçisi

* * *

Bahar gəldi, yaşıllaşdı dağlar və dərələr
Dözməz Msto, gələcək O dalınca
Gələcək O kəklik ovuna
Qara ilan kimi, ac qurd kimi,
Pusquda gözləyir Cındo...

* * *

Arxadan vurmaq qəhrəmanlıq deyil
Cındo, silahı qoy yerə
Əgər belə mərdsən çıx yola
Mstonu dayandır və vuruş onunla
Ədalətli döyüşdə, kim-kimi
Kim ölsə - qəbri nurla dolsun
Kim sağ qalsa – yüz il yaşasın

* * *

Evin dağılsın Msto
Atı çapır O, külək də papağından tozu atır
Cındonun ürəyi titrədi, uzandı qarnı üstə, nişan aldı
Vay Zilan dağları, vay şər dərəsi...

1930-cu illərin faciəvi hadisələrdən sonra, xüsusən də türk ordusunun Zilan dərəsində yaşayan kürdləri tam məhv etdiklərindən sonra "Zilan dərəsi" mövzusu kürd xalqının yas mərasimlərində oxuduqları əsərlərin əsas mövzusu oldu.

XX əsrin əvvəllərində başlayan I-ci Cahan savaşı zamanı yüz minlərlə kürd türklərin tərəfində dörd cəbhədə Türkiyənin azadlığı və ərazi bütövlüyünü qoruyurdular. Müharibədən sonra isə, Türkiyə hökuməti tərəfindən onlara söz verilənlərin əvəzinə Kürdüstan beş yerə parçalandı, kütləvi şəkildə repressiyalar və milli mənsubiyyətin yox edilməsinə başladılar. Kürdüstanın bütün tərəflərində kürd xalqına qarşı törədilən zorakılığa qarşı bir-neçə kiçik və böyük üsyanlar baş verdi.

Bunların biri də Aqıri (Ararat) üsyanı idi. Bu üsyanın yatırıltması üçün 13 iyul 1930-cu ildə Van vilayətinin, Ergiş rayonunun Zilan dərəsində Türkiyə dövlərti tərəfindən kürdlərə qarşı soyqırım başlandı.

Zilan dərəsində yaşayan kürdlərə qarşı cəza əməliyyatını Türkiyə ordusunun korpus başçısı Səlih paşa başçılıq edirdi. Faktiki olaraq, bu bütöv bir xalqı məhv etmək üçün əməliyyat idi. Əməliyyat türk avisiyasının hava hücumundan başladı. Əsas zirvələr, dərələr və yollar artileriya nəzarətində idi. Top zərbələrindən sonra Zilan dərəsindən giriş və çıxış yolları minlərlə türk əsgəri tərəfindən nəzərə alındı. Qoca, uşaq, qadın fərqinə var-

mada insanların hamısını qırdılar.

Cəmi 44 kəndi məhv etdilər, 15 min əsir isə Gür çayı yaxınlığında güllələndi. Əməliyyatda iştirak edən bir əsgər söyləyir:

"Qadın və uşaqları, minlərlə insanları ətraf kəndlərdən əsir götürərək Zilan dərəsinə apardılar və pulemyotlar ilə əhatə etdilər. Pulemyotların arxasında biz idik, əsgərlər, barmağımız çaxmaqda, nişanımız isə toplaşan camaat idi. Arxamızda çavuşlar idi (serjant, unter-ofiser, erbaş). Onların barmaqları tüfəng çaxmağında idi, nişanda isə biz idik. Onların arxasında zabitlər idi. Onlarda çavuşlara nəzarət edirdilər. Əgər biz atəş açmasaydıq, çavuşlar bizə atəş açmalı idilər, əgər onlar da atəş açmasaydılar, onda zabitlər çavuşlara atəş açmalı idilər.

Biz çaxmağı çəkdik. Uşaqların, gənclərin, qadınların, kişilərin, qocaların vahiməli qışqırıqları dərəni bürüdü... Bir müddətdən sonra səslər yavaş-yavaş iniltiyə çevrildi və kəsildi. Minlərlə qadın, uşaq, kişi, qoca meyidləri yeni yaranmış qan gölündə uzanmışdılar. Sonra onlar qurdquşa yem oldular. Onlar elə həmin vəziyyətdə basdırılmamış qaldılar."

Yaralanaraq meyitlərin altında qalan və möcüzə nəticəsində sağ qalan insanlardan biri də Tayfure Susakdı (Tayfure Zilani). Bir müddət sonra sağ qalanlar həmin hadisələrin dəhşətli məqamlarını açdılar. Bulanık rayonunda yaşayan Tayfure Zilani həmin günü belə xatırlayır:

"Dərviş bəyin başçılığı altında əsgərlər kəndlilərin üsyana qoşulmalarını zənn edərək Zilan dərəsində 7

kənddə axtarış apardılar. Kimi gəldi öldürürdülər. Hər yerdə meyitlər var idi. Mən qaçanda yıxıldım və meyitlərin altında qaldım. Əsgərlər elə bildilər ki, ölmüşəm. Meyitləri bir araya yığdılar və mən onların altında qaldım. Əsgərlərin gedişindən sonra çıxdım. Ailəmizdə tək mən sağ qaldım. Atam, anam, qohumlarım, hamısı öldürülmüşdü. Ümumiyyətlə az adam sağ qaldı və mənim kimi çoxları ağıllarını itirdi. Bir müddət sonra əsgərlər qayıdıb sağ qalanları toplayaraq Muşa, Aqıriyə, Doğu Bəyazidə göndərdilər. Mən də onların içində idim. Biz sutkalarla ac qalırdıq, bizə işkəncələr verilirdi. Sonra, mən əsir kimi bir neçə il əsgərlərə çobanlıq etmişəm. Sonra məni Elazığa dəlixanaya göndərdilər. Uzun illər orada qaldım. Müalicəmi vəhşicəsinə aparırdılar. Çox əziyyət çəkdim. Ara sakitləşəndə isə məni buraxdılar. Kəndimizə qayıtmaq istədim. Lakin qayıdarkən, heç bir ev tapmadım. Muşa qayıtdım, Bulanık bölgəsində məskunlaşdım. O vaxtdan burda qalıram və tullantılar ilə dolanıram."

Əməliyyatdan sonra hakimiyyətin yarı rəsmi orqanı olan Cumhuriyyət qəzeti 13 iyul 1930-cu ildə Zilan dərəsində baş verən qətliam haqqında belə yazırdı: "Ağrı dağı bölgəsində üsyan etmiş kəndlər yandırılıb, əhali isə qovularaq Ergişdə məskunlaşdırılıb".

Zilan hərəkatına mənsub olan öldürülmüş insanların sayı 15 mindən artıqdır. Türkiyənin hərbi tarix arxivində baş qərargahın 1 iyul 1930-cu il tarixli belə bir əmr var: "Üsyan bölgələrində üsyançılara qoşulan bütün yaşayış məntəqələri yandırılsın". 3 avqust 1930-cu il tarixli əmrdə bildirilir: "Üsyançılara cəzanın mütləq olduğunu anlatmaq üçün Oramar (dağ – red.) və ətrafda yaşayan və üsyan edən kürd qəbilələrinin yaşayış məntəqələri Hava Qüvvələri tərəfindən bombalanması zəruridir".

2 iyul 1930-cu il tarixli məruzədə Kaymaz, Haçan, Kölesor, Çilli, Osmanlı və həmçinin Patnos bölgələrində üsyan edənlərə qarşı havadan zərbələr endirildiyini bildirilir. Türk hökümətinin qərarına əsasən: "Üsyan bölgələrində üsyançılara qarşı istənilən tədbirlər qeyri-qanuni hesab edilə bilməz". Və təbii ki, heç bir məsuliyyət olmadan silah tətbiq etmək olardı.

20 iyul 1931-ci il verilən qanuna əsasən yerli hakimiyyət orqanlarına, məmurlara, hərbiçilərə, polis

dəstələrinə geniş səlahiyyət verilirdi və heç bir məsuliyyət daşımadan onlar silah tətbiq edə bilərdilər.

Əhalisinin tam məhvindən sonra Zilan dərəsi "gizli hərbi ərazi" elən edildi. İllər keçdikcə orada "Dövlət Kənd Təsərrüfatı istehsalat sahəsi" yaradıldı. Sonralar Zilan dərəsinə Əfqanıstandan türkmənlər köçürüldü.

Kunduk kəndində yaşayan, o vaxt hadisələrin 17 yaşlı şahidi, kürdlərin soyqırımını belə xatırlayır:

"Türk əsgərləri hamilə qadınları öldürərək, bətnlərdən uşaqları çıxarırdılar. Gözümüzün önündə insan başlarını kəsirdilər. Mənim iki qardaşımı ölənə qədər döydülər".

Soyqırım zamanı Erdem yaxınlıqda olan mağaralarda gizlənərək hadisələrin şahidi olmuşdu.

"Türk ordusunun 7-ci korpusunun minlərlə əsgəri kəndlərə hücum etdilər. Onlar 72 kəndi sıx əhatəyə aldılar. Yaş və cinsinə baxmayaraq, hamını öldürürdülər. Cazələndırma hissələrinin komandiri İbrahim və Dərviş bəy idilər. Onlar qətliama başlayanda, yalnız qaçışla canımızı qurtara bilərdik. Bəzilərimiz taxıl sahələrində, bəzilərimiz isə evlərdə gizlənirdik. Sonra hamı dağlara qaçdı. Günlərlə ac qalırdıq. Əsgərlər kəndi tərk edəndən sonra, kəndə qayıtdıq. Mənim 35 qohumumu öldürmüşdülər. Yalnız böyük qardaşım sağ qalmışdı və o da hadisələrin şahidi olub".

Erdem "Dövlətin bu işdə əli olmayıb", "Ölkədə özbaşınalıq olub" kimi bəyanatları heç cür qəbul etmir. "Mən əminəm ki, əmr məs İsmət İnönü tərəfindən verilmişdi. Dərviş bəy isə Alparslan Türkeşin atasıydı. Kütləvi qətllərə görə onlar cavabdehdirlər. Həmin hadisələri xatırlayanda tüklərim biz-biz durur. Heç cür unuda bilmirəm. Onlar hətta həbs edilmiş insanları da öldürürdülər. Öldürülənlərin çoxu Qurtuluş savaşında (I-ci Dünya Müharibəsi) iştirak edən kürdlərdi. Axı onlar bu ölkəyə görə savaşırdılar. Mən də bu ölkə üçün Sarıqamışda xidmət etmişəm. Bizimlə çiyin-çiyinə xarici düşmənə qarşı vuruşan türklər indi də gəlib bizi qırdılar". ***Kurdist.ru***

Şamil Dəlidağlının söz incilərindən

Mən onda şerimə şer deyərəm,
Oxucum ətrini qoxlaya bilsə.
Mən onda şerimə şer deyərəm,
Düşmənin gözünü oxlaya bilsə.
(Şamil Dəlidağ)

Deyirsən

Ay qız, səndə nə müddətdir gözüm var,
Söyləməyə sinəm dolu sözüm var.
Ürəyimdə alovum var, közüm var,
Amma sənsə gör bir nələr deyirsən,
Necə danım, xatirimə dəyirsən.

Sübh çağıdır, qayıdırsan bulaqdan,
Yerişini tanımışam uzaqdan,
Dayanmışam dar cığırda bayaqdan -
"Yol ver keçim, adam gələr", - deyirsən,
Necə danım, xatirimə dəyirsən.

Dayanmayıb tez ötürsən yel kimi,
Hicran dərdi coşa gəlir sel kimi.
Soruşanda "göndərimmi elçimi?"
Gülümsəyib "anam bilər" deyirsən,
Axı, mənim xatirimə dəyirsən.

Çəkər

Gözəl, hüsnündəki o gözəlliyə
Baxsa, gül-çiçək də xəcəalət çəkər.
Bəs onda de görüm bu yazıq canım
Mən sənə baxanda nə halət çəkər?

Qamətin dastandır dildə, ağızda,
Görsə səni Şirin - o pəri qız da,
Gözəllər hesabı olan kağızda
Öz adı üstündən qara xətt çəkər.

Həsrətin çoxunu eylədi xəstə,
Hər rəssamam deyən düşsə də qəsdə-
Gözəl camalını ağ kağız üstə
Rəfaeldə olan məharət çəkər.

Amandır, Şamili eyləmə sayil,
Gözün can almağa hamıdan qayil.
Mən də can alanam deyən əzrail -
Birçə baxışından xəsarət çəkər.

Yazılmış

Gözəl, baxışından roman oxudum,
Dərdlərimə orda çarə yazılmış.
Yalvarıb gözündən aman oxudum,
Gör mənim taleyim hara yazılmış?

Sən gülümsə - atım qəmi, kədəri,
Qaşı çatsan - dərdin olmaz qədəri.
Gözlərin - bəxtimin ömür dəftəri,
Ora həm ağ, həm də qara yazılmış.

Sənsən mənim arzum bu yer üzündə,
Naz etmə, bilirsən bunu özün də.
Bilmirəm nədənsə ala gözündə
Şamili çəkərəm dara! - yazılmış.

Sən oldun

Gedən, ayaq saxla, könlümün quşu
Çox gəzib dolandı, məkan sən oldun.
Elə ki, istədim çıxam yoxuşu,
Yorulan vaxtımda təkan sən oldun.

İlqarın yolunda keşikdə durdun,
Ona səmt gələnin gözündən vurdun.
Qəlbimdə dağ kimi bir qala qurdun,
Axırda uçurub sökən sən oldun.

Yatırdıb, yuxudan vaxtsız oyatdın,
Verdiyin ilqarı şöhrətə satdın.
Eşqin şərbətini mənə uzatdın,
Əlimə çatmamış tökən sən oldun.

Gözlərin yad kimi üzümə baxdı,
Elə bil qəlbimdən qara qan axdı.
Atamın saçının qapqara vaxtı,
Başımda ağ tükü əkən sən oldun.

Şamili tullayıb yaxmışdın xına,
Səni də atdılar, özünü qına.
Qəlbini qərq etdin qəm dəryasına,
Dərdin böyüyünü çəkən sən oldun.

Bildir

Qoy sənə pir deyib yapışım a dağ,
O gözəl, çeşməndən içibdi bildir.
Qoy üzümü sürtüm üzünə yolaq,
O gözəl bu yerdən keçibdi bildir.

Səndə qalan ətri olub həyanım,
Ondan məst olmuşam, çətin oyanım.
Qoy üstündə boynu buruq dayanım,
Yar burda boynunu bükübdü bildir.

Həsrətini necə dözüb çəkim mən,
Belə dərdə sanma ollam həkim mən.
Qoy üstündə quşa dönüb səkim mən,
Yar da kəklik kimi səkibdi bildir.

Bir gülünü qoysam gözümün üstə,
Şamiləm, sağalıb olmaram xəstə.
Qoy mən onu seçim, canımı istə,
Yar da sonalayıb seçibdi bildir.

Sağallam

Bir canandan ötrü canım can verir,
Əhvalımı xəbər alsa, sağallam.
Ya yuxuda görsəm o dərman verir,
Ya da məni yada salsa, sağallam.

Taleyin ulduzu nurunu saçsa,
Qəlbini gizlicə əksimsə açsa,
Ona oğrun baxıb dodağı qaçsa,
Şirin xəyallara dalsa, sağallam.

Yolum düşsə bir vaxt gəzdiyi bağa,
Min səcdə qılaram həmin torpağa.
Əlim dəysə, əli dəyən yarpağa,
Mənə bu bəxt nəsib olsa, sağallam.

Hanı mənim kimi qəlbi yaralı,
Cəsədim qalıbdı candan aralı.
Yönü bəri baxıb o dağ maralı,
Uzaqdan qeydimə qalsa, sağallam.

Bir ot bitərdimi olmasaydı su?
Yarsız bar verərmi qəlbin arzusu?
Şamilin ölməyə çoxdu qorxusu,
Başım üstə kirpik çalsa, sağallam.

Etibarsız

Sitəmindən "a" yazıldı
Sinəmdəki "yar" yanına.
Səni gördüm dilimdən "sız"
Düşdü "etibar" yanına.

"Yüz" önündən "bir" silindi -
Sevincin sayı bilindi.
Gözlərimdə, ay qız, indi
"Tər" gəlibdir "tər" yanına...

Sən dolanıb gəzdin yandan,
Şamil oldu sinəsi qan,
Bülbül uçub gülüstandan
"Ğa" qonubdur "qar" yanına...

Yerinə

Qız, qəlbini neyləmisən,
Qoymusan bir daş yerinə?
Əyri qılnc bağlamısan,
Söylə, niyə qaş yerinə?

Zülmət etmə al səhəri,
Saç nurunu, gözəl pəri.
Mənə acı, tünd zəhəri
Gəl yedirtmə aş yerinə.

Qoy qınına kirpik oxu,
Sən Şamilin varı - yoxu.
Ürəyini açıb oxu,
Qan axıtma yaş yerinə.

Gülüncə

Təbibim ol, yetiş qəlbin dadına,
Niyə məni döndərirsən gülüncə.
Acı sözün ləzzəti nə, dadı nə?
Ağla barı, əhvalıma gülüncə.

İnan, heç nə yazılmayıb alına,
Bəxt bazarda satılarmı, alına?
Fərq qoymaram ağ rənginə, alına,
Əgər olsa çiçək incə, gül incə.

Ömür keçib olarsan bir qarı, yar,
Gəl güvənmə ag üzünə, qarıyar.
Xoş sözünlə buzu ərit, qarı yar,
Gəl Şamillə danış incə, gül üncə.

Mən nəçiyəm ki...

Nə desən baş üstə, dilinə qurban,
İxtiyar sənindir, mən nəçiyəm ki.
Söylədin -yaylağa gedək, - a ceyran,
O dağlar sənindir, mən nəçiyəm ki.

Eşqin odu kimi köz ola bilməz,
Gözlərinə bənzər göz ola bilməz.
Canım lazımdırsa söz ola bilməz,
Gəl apar, sənindir, mən nəçiyəm ki.

Bir gözüm lazımsa - cütünü verrəm,
Paranı istəsən - bütünü verrəm.
Evimiz uçsa da sütunu verrəm,
Nəyim var sənindir - mən nəçiyəm ki.

Nə deyirəm

Olub keçənləri sovurub yelə,
Atırsan sən məni, at, nə deyirəm.
Ox nə lazım birçə kəlmə "yox" ilə
Qatırsan torpağa, qat, nə deyirəm.

İlqarın sınanıb boranda, çəndə,
İnanmıram səni salalar bəndə.
Qara bulud olub məni görəndə
Çatırsan qaşını, çat, nə deyirəm.

Dilədim bəxtimiz gül kimi açsın,
Eşqimiz könülə nurunu saçsın.
Qəm bizi görəndə baş alıb qaçsın,
Hökm et taleyimə yat, nə deyirəm.

Amandır, inanma hər yetən sözə,
Gəl oturaq, giley eylə üz-üzə.
İxtiyar səndədir, dəyər-dəyməzə
Satırsan Şamili, sat, nə deyirəm.

Kimi

Qəlbimin eşq hörgüsündə,
Bəxtim deyib hörəm kimi.
Ürəyimin güzgüsündə
Əks eyləyə, görəm kimi.

Sənə dedim: - Yar, qan oldu,
Tufan qopdu, boran oldu.
Könül evim yarğan oldu,
Dağ dilləndi: - Dərəm kimi?

Dəlidağın gül fəslisən,
Gözəlliyin yüz mislisən.
Vallah yəqin sən Əslisən,
Mən yanıram Kərəm kimi.

Biri nə?

Üç gözəli bir çəməndə görmüşəm,
Biri güldü, biri çiçək, biri nə?
Birisinə üç hədiyyə vermişəm,
Biri candı, biri ürək, biri nə?

Bir talada həm tikan, həm lala var,
Kimdir deyən sökülməmiş qala var?
Yer üzündə üç dağıdan bəla var,
Biri seldi, biri külək, biri nə?

Dost zəhrini şərbət kimi içmişəm,
Mən Şamiləm, çoşqun sellər keçmişəm.
Bu dünyada mən üç arxa seçmişəm,
Biri eldi, biri çörək, biri nə?

Döndərər

İgidi söz, kababı köz
Yandırıb külə döndərər.
Söz qananı birçə kəlmə,
Nazildib milə döndərər.

Ox süzərmi yay olmasa?
Dərya olmaz, çay olmasa.
Yar, yarına tay olmasa,
Hər günü ilə döndərər.

Hikmətdirmi arı şanı?
Şamil, onda hünər hanı?
İnsan əli boz tikanı,
İstəsə gülə döndərər.

Səhifəni hazırladı: **Hamlet Sərdar**

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 8

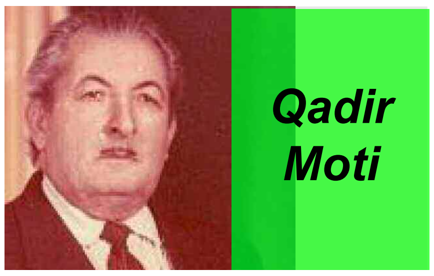

RABE, RABE ŞÊR BARZANÎ!

Mêrxasê me Barzanîye,
Rîya rastî wî danîye,
Derdê Kurdan wî zanîye,
Rabe rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Kurdistanê bona kurda,
Agir danê pêda-pêda,
Te serwerî daye kêda?
Rabe, rabe, şêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Bêjin bavo, bejin dayê,
Bikin gazî, hewar, hayê
Heyfa dijmin li me nayê.
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Kurd mêrxasê, bê tifaqe,
Kî razaye tu wan rake.
Dilê akkard dîsa şake,
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Qasid herro cawa tine –
Qira kurdan zef danîne,
Halê weten derd û şîne,
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Kurdistanam zef bedewe,
Lema dijmin dike dewe.
Dil hinavêm, ruhêm ewe,
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Gumana me Kurdistane,
Çi derdekî bê dermane?!
Mîna zarê bê dê mane,
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Cîranê te ev çend sale
Koroxlî û Rostem-Zale.
Cegerxwîn jî pir dinale.
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Şêrê kurdan bike gazî,
Li te naye belengazî,
Tu mêrxasi weke bazî.
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

Kurd gelleke ser hev nîne,
Qadir lema dil birîne.
Çima îro hesp bê zîne?
Rabe, rabe, mêr Barzanî!
Li meydanê şêr Barzanî!

EZ NIZANÎM DÎYAM KÎYE?

Sewdesera dil kevirê,
Ewlad teme ji bav, birê,
Çi mital kir te bê xêrê,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Ez bê zarim, bi zewalim,
Boy huba dê pir dinalim,
Kerba nexaş tim bedhalim,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Dunya, alem tew dibîne,
Zarê bê dê tim bi şîne.
Aykêm tera qet nemîne,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Dewran xerab vê revêda,
Dor me neyar pêda-pêda.
Te ez hîştim, dame kêda,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Bê însafê, dê ha nabin,
Dê bi kezev, dê bi tabin.
Xêrxwaz, rûspî, alim rabin,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Te por kurê çima mêr kir,
Hema mêr kir, hezar sêr kir,
Sêwî hîştim te çi xêr kir,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Min nizanbû tê ha bikî,
Har neyaran li me şakî,
Ji vê karê qet şerm nakî,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Dîya zarên xwe davêje,
Ew zef îblîs, yanê gêje,
Evê zulmê gel, êl bêje,
Ez nizanim gûnêm çrye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Xal-xatîya rîyam birrîn,
Ez firotim, lê tu kirîn,
Ber vê zulmê êl digirîn,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Xezal bê kar kale-kalin,
Bilbil be gul nale-nalin,
Te nabînim ev çend salin.
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Qewm-lêzim tew agadarin,
Der-dorê te qelp dil sarin,
Wana ruhê bavêm xarin,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

Qadir Motî, ax mekşîne,
Daykê hara nele bînê.
Mîrêm jorda xwe dibîne,
Ez nizanim gûnêm çîye?
Qet nasnakim dîyam kîye?

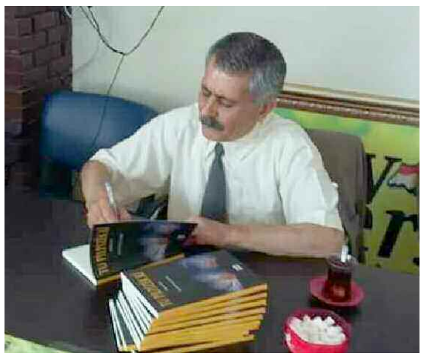

Süleyman Çakır

..EY JÎYAN...

Tu derketî bêbext.
Ez mame bê war.
Felekâ rûreş li cem te.
Ey jîyan tu çime har û dîn.
..Nabê ev wîran û figan.
..Li serserê min tim ferman.
..Tu nebû ne heval tu nebû cîran.
..Ey jîyan tu çime bê wîjdan.
Ez Ketim bela gûrê har.
Xwarin dil û Bedena bi can.
Tu nebû ne çare û nebû derman.
Ey jîyan tu çime tim neyar.
..Ez wek xelk alem.
..Mirov û însan.
..Xwedî maf û war.
..Ey jîyan tu çime limin har.
Dert û limin bûne bar.
Emrê min te xilas kir bi car.
Ah didim ez nabim xûlam.
Ey jîyan tu tim har û bè wîjdan.
...Mamoste Nîviskar Sîyasetmeda

Xaylaza Reşîd

WELATÊM AXEK PÎROZ E:

Welatêm axek pîroz e
Dijmin me ra dew doz e
Miletê min pir dilsoz e
Enî vekirî, serî qiloz e.
Em guh nadine nekesa
Ereb û ecem û fariza
Bila bitelin ew ji tirsa
Em ketine his e, hisa.
Em ew nînin kurdê berê
Bira bira davît e sivderê
Em mêrxasin bi xencerê
Bila çevê dijmina derê.
Rojhilat rojaava bira ne
Başûr êdî serhildan e
Bakûrê bibe piştovane
Îro jî, roj roja kurda ne..

14.10.2017

KURDISTANA MIN.

Kurdistana min hêja ye
Ewa gula nav gula ye
Ew xwestina her dila ye
Hun dizanin pir zêriya ye.

Kurdistana min rengîn e
Ber dilê min da şîrîn e
Ruhê xwe va pir zengîn e
Îro eşqê wê ji me ra bîne.

Kurdistana min helal e
Mîna ava kaniya zelal e
Edî çend sal ew dinale
Îro rizgar be ji te helal e.

Kurdistanam birq vedide
Xwedî cangorî û şehîd e
Îro rabe heq ê xwe hilde
Gelê te, bi te, serbilinde.

Dîroka te zef kevnar e
Mêstopotomîya ew war e
Hemî dem ê wê bahar e
Aşitîhez û şervanê har e.

ÇEV BELEKA MIN KEWÊ.

Kew hêlîna min firî çû
Were êdî nede dû
Nayê ber pencera te
Nakeve ew qeviza te.
Firî çû firî hewa
Ji te bir xewê şeva
Dilê te de bûye xem
Lê tune ye tu melhem.
Xalî kiriye wê hêlîn
Xas kewoka te narîn
Xas xatûna kurmancî
Kûvî bûye ji war û cî.
Baharê bên derbazbin
Çav ê te yê tim rê bin
Tê bêjî ey miqeder
Evîn kul bû û keder.

SILAVEK JI DIL.

Min silavek ji te kir
Silaveke pir bi dil
Te silavam hilneda
Kirime nav êgir de.
Bûm e dendika jehrê
Min jibîrkir sozê berê
Bûm zerîya nes û har
Min çiya banî anî xwar.
Bê ka çi bû ew silav
Ku hinavêm kir alav
Rondik ji çeva rijyan
Xewê şeva min reviyan.
Hêsirê min bûn e lewî
Bûm e êtîm û sêwî
Mam bê guman bê hêvî
Ketime çola bûm rêwî.
Ka bê çi bû ew silav
Şewitandim wek alav
Hêsir çevê min pekand
Xewê şeva min revand.
Bê ka çibû ew silav,

ÊY KURD

Qedera te derbaz dibe bê wate,
Jîyanêda dilê te ne rehete,
Bi yekbûnê yekser rabe raweste,
Hemberî zulm û înkara bi çete.

Te Tu dera qebûl nakin bê warî,
Kuda diçî serbest nînî stûxarî,
Her kîvî jî nay pêş cava tucarî,
Vê rewşêda pêşeroj jî tim tarî.

Tu alt bike vê cîhana bi şîddet,
Ava bike jîyaneke bi rûmet,
Tu alt bike vê jîyana bi minet ,
Tu jî bijî jîyanek bi sîyanet.
***
Heya ku xelqperestî bê niştmanî,
Jîyanêda tê birizî erzanî,
Pêş cîhanê bê fehmî û nezanî,
Vê rewşêda gelo kêra lazimî
ÊY KURD............................???.

25 .O5.2O12.

Êy mirovên vê dune.

Êy mirovên vê dunê,
Dest berdin ji kîn, şera,
Dur herin hun ji kîn ê,
Wekhev bijîn bi hevra.

Hevra bibin pişt, teyax,
Hevdu nekin belengaz,
Mafa nekin teng, yasax,
Bijîn kubar serfiraz.
Hevra bibin xûşk bira,
Dest bidin destê hevda,
Rê nedin hov kujera,
Hilşînin xwîna evda.

Cavê we qe nebîne,
Mirin kuştin û xwînê,
Xirav nekin vê dunê,
Unda nekin evînê.

Dunya mala hemûyan,
Bese hev bikin cuda,
Zulmê hingavt ev cîhan,
Hev nekin înkar, unda.

Ev çi top, tang û cekin,
Bese hevra şer nekin,
Ji zulm zorê vekişin,
Dijî hevdu nemeşin.

Nehêlin biqewmin şer.
Mirov nejîn derbeder,
Dunya me dikin par- par,
Nava hevda koledar.
***
Ey mirovên dunyayê,
Hevra nekin şin,wayê,
Sinora bese rakin,
Hevra werên tim rayê.

Mirov hemû birane,
Zulm û zor çirane.
Bê aşîtî ev cîhan,
Tar û mare wêrane.

Rê nedin kujer, hovan,
Ku bukujin mirovan.
Bi wekhevî, biratî,
Hevra bidin silavan.
***
Yên mirovahîyê der,
Kesan dikin ji çi der.
Dunya kirin beş, sînor,
Yên bê wîcdan û rêder.
Dunya mezin bê bin ser,
Kirin par-par yên xweser,
Wanra cîhan tim tenge,
Gela dikin penober.

Dunya rengn cindîye,
Kî nezane gundîye,
Qurne,dewran tên dicin,
Ew tim nûye zindîye.

Her kes tê wedelîye,
Ji derda ne xalîye,
Emrek têra me nake,
Em çi dikin nivcîye.

Êy mirov deme rave,
Dunya me xirav dive,
Dijî pîsyê bisene,
Dunya bi te yê şênve.

Kî naha paşda mave,
Qismetê wî tim xave,
Ku tu herî demêra
Ser te hertim yê tav ve.

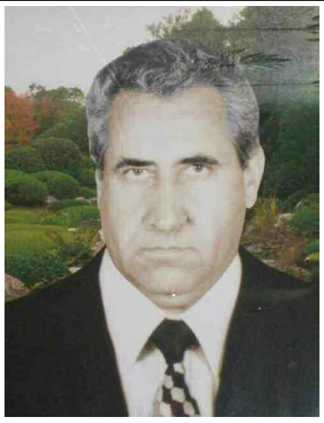

Ûsivê Feqî Evdile

DASTAN

Birêz xwendevan,
Bivin guhdervan.
Berî hemûyain,
Qalbikim ji wan.
Gelê dîrokzan,
Gişk bêhtir hozan,
Ev kirin dastan.
Mîna kilaman,
Ew bi te stran,
Pêsîn "Şêx Senan",
Gawa bedewe,
Şêx yekî tewe.
"Memê û Eyşê",
Bilind tê kivşê.
"Memê û Zînê",
Bû rewşa dinê.
Şa, "Ker û Kulik",
Paşê bûn şipûk.
"Leylê û Mecnûn",
Bi dil bûn argûn.
"Ferhad û Şîrîn",
Dil wan bû birîn.
"Hemdîn û Şemdîn",
Herdu jî mîrbûn.
Bira, tivdîrbûn.
O, "Hamê Mûsê"
Boy nav, namûsê,
Şrîtdarê asê.
Kela "Dim-dimê",
Dîroke timê.
"Xecê-Sîyabend",
Girêdan peyvend,
Dastanin- çend-çend.
Boy gel dîroke,
Dilê xwe şake,
Tu boy me adî,
Zimanê kurdî.

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 9

İraq Federativ Respublikasının Kürdüstan Bölgəsinin prezidenti Neçirvan Bərzani Azərbaycanın Bağdaddakı səfiri Nəsir Məmədovu qəbul edib

Prezident Aparatından edilən şərhə görə; Görüşdə İraq və Kürdüstan regionu arasında Azərbaycanla ikitərəfli əlaqələrin hər sahədə inkişafı müzakirə edilib.

Görüş zamanı tərəflərin iqtisadiyyat, ticarət və turizm sahələrində əlaqələrin inkişafı üçün yaxşı imkanların olduğu barədə razılığa gəlindiyi bildirilib.

Nəsir Məmədov və Kürdüstan Bölgəsinin prezident Neçirvan Bərzani Azərbaycanın Ərbildə konsulluq açması üçün lazım olan prosedurlar barədə fikir mübadiləsi aparıblar.

Kürdüstan regionunun prezidenti Neçirvan Bərzani fevralın 18-də Münhen Təhlükəsizlik Konfransının ikinci günündə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə görüşmüşdü.

İki lider arasında keçirilən görüşdə iki ölkə arasında bütün sahələrdə əlaqələrin, xüsusilə də Kürdüstan Bölgəsi ilə Azərbaycan arasında ticarət əlaqələrinin gücləndirilməsi istəyi ifadə olunub. Əliyev prezident Neçirvan Bərzanini Bakıya dəvət etmişdi.

O, görüş zamanı Nəsir Məmədova istinad edərək, Azərbaycanın Prezidenti İlham Əliyevin İraq Federativ Respublikasının Kürdüstan Bölgəsinin prezidenti Neçirvan Bərzanini ölkəsinə dəvət etdiyini bildirib.

Görüş zamanı regionda baş verən proseslər və ortaq maraq doğuran məsələlər də müzakirə olunub.

Əliyev və Oğanın gündəm olan görüntüsü

Prezident İlham Əliyev və Türkiyəli siyasətçi Sinan Oğanın yer aldığı foto gündəm olub.

Metbuat.az bildirir ki, görüntülərdə həmçinin birinci xanım Mehriban Əliyeva, İraq Kürdüstan Regionunun başçısı Neçirvan Bərzani və NATO baş katibi Yens Stoltenberq yer alıb. Foto Türkiyə mediasında və sosial şəbəkələrdə maraqla qarşılanıb.

Qeyd edək ki, bu gün yenidən Türkiyə prezidenti seçilən Rəcəb Tayyib Ərdoğanın andiçmə mərasimi keçirilib. Azərbaycan lideri İlham Əliyev və Mehriban Əliyeva mərasimdə iştirak ediblər.

Laçın Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının baş həkimi Elçin İsgəndərov

Misilsiz xidmətləri olan öz peşəsini vurğunu Azərbaycan Respublikasının Əməkdar həkimi" (2000) Laçın Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının baş həkimi Elçin İsgəndərov yaxından tanıyaq.

Əminəm ki, Elçin həkimin ruhu şaddır, doğma Laçını bu gün ömrünün sonuna qədər xidmət etdiyi laçınlılara qucaq açıb...

Elçin İsgəndərov 1942-ci ildə Laçın rayonunu Bozlu kəndində doğulub. 1949-cu ildə Bozlu kənd ibtidai məktəbinə daxil olub. 1959-cu ildə Qarqışlaq kənd orta məktəbini bitirib. 1960-cı ildə Bozlu kənd qiraətxanasında müdir işləyib. 1961-ci ildə Bakı şəhərində Təmir Tikinti idarəsində fəhlə işləyib. 1962-1965-ci ilin avqust ayına kimi həqiqi hərbi xidmətdə olub. 1965-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna qəbul olunub. 1971-ci ildə həmin institutun müalicə profilaktika fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirərək, Laçın rayonunun Qarıqışlaq xəstəxanasına təyinatla baş həkim göndərilib. 1971-ci ildən 1989-cu ilə qədər kənd xəstəxanasının baş həkimi vəzifəsində işləyib. Baş həkim işlədiyi müddətdə kənd xəstəxanasının tutumu 25 çarpayıdan 50 çarpayıya çatdırılmışdır. 1989-cu ilin iyun ayından 2011-ci ilin oktyabr ayına kimi Laçın Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının baş həkimi vəzifəsində işləmişdir. Laçın rayonunun işğalına qədər əhaliyə göstərilən tibbi xidməti yaxşılaşdırmaq üçün 180 çarpayılıq xəstaxana-poliklinika kompleksinin tikintisi başlamış, 60 nəfərlik 2 saylı Baza Tibb Məktəbinin Laçın filialının açılması təmin edilmiş, 1 stomotoloji şöbə, 1 uşaq infeksion xəstəxanası, iki 25 çarpayılıq kənd xəstəxanası, 12 həkim ambulatoriyası tikilib istifadəyə verilmişdir.

Şuşa və Laçın rayonları işğal edilən zaman Şuşa istiqamətindən Laçın rayon xəstəxanalarına kütləvi şəkildə daxil olan 300-dən artıq ağır yaralı döyüşçüləri və mülkü əhalini atəş altında təcili və təxirəsalınmaz tibbi yardım göstərərək evakuasiya olunmasını təşkil etmişdir. Onları Qubadlının Muradxanlı kəndindən helikopterlər vasitəsi ilə evakuasiya edilib respublikanın ixtisaslı xəstəxanalarına göndərilməsi üçün tibbi xidmətin təşkilinə şəxsən rəhbərlik etmişdir.

Laçın rayonunun işğalından sonra üç istiqamətdə (Güləbird kəndi, Kəlbəcər-Murov, Ağcabədi qış yataxları ərazisində) məcburi köçkün əhaliyə, döyüşçülərə Laçın DİŞ-nin əməkdaşlarına göstərilən tibbi xidmətin təşkil etmişdir.

2000-ci ildə Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə ona Şuşa və Laçın ətrafında gedən döyüşlərdə yaralanan polis və hərbi qulluqçuların vertolyotlar vasitəsi ilə respublikanın ixtisaslı tibb müəssisələrinə göndərilməsində baş həkim kimi göstərdiyi xüsusi xidmətlərinə görə AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ƏMƏKDAR HƏKİMİ fəxri adı verilmişdir. Qızıl Aypara Cəmiyyətinin yubley medalı, SSRİ səhiyyə əlaçısı döş nişanı,Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin 85 illik yubleyi ilə əlaqədar Səhiyyə Nazirliyinin Fəxri Fərmanı və medalı, ilə təltif edilmişdir.

Ailəlidir, beş övladı vardır. Övladlarının dördü həkim 1 İqtisadçı hüquqşünasdır

12 iyun 2016-cı ildə Bakı şəhərində vəfat edib

Allah rəhmət eləsin!

Dünya Bankası: 'Kürdistan petrol ihracatının askıya alınması Irak ekonomisini geriletecek'

Raporunda Irak ekonomisindeki gerilemeyi iki faktöre bağlayan Dünya Bankası; OPEC Plus çerçevesinde petrol üretiminin keyfi olarak azaltılması ve Kürdistan Bölgesi'nden günde yaklaşık 450.000 varil petrol ihracatının askıya alınması olarak gösterildi.

Dünya Bankası, Kürdistan Bölgesi petrol ihracatının askıya alınmasının Irak ekonomisini yüzde 1,1 oranında yavaşlatacağı tahmininde bulundu.

Dünya Bankası, Küresel Ekonomik Beklentiler Raporu'nun haziran sayısını yayımladı. Raporda Dünya ekonomisinin istikrarsızlaştığı ve büyümede önemli bir yavaşlamanın olduğu tespitinde bulunuldu.

Raporda, 2022'de yüzde 3,1 olan küresel ekonomik büyümenin bu yıl yüzde 2,1'e gerileyeceğinin tahmin edildiği kaydedildi.

Dünya ekonomisinin gelecek yıl yüzde 2,4 büyümesinin beklendiği belirtilen raporda, bu oranın 2025'te ise yüzde 3 olacağının öngörüldüğü bildirildi.

Dünya Bankası, Ocak ayındaki tahminlerinde, küresel

ekonominin bu yıl yüzde 1,7 ve gelecek yıl yüzde 2,7 büyüyeceğini öngörmüştü.

Irak ekonomisi yavaşladı

Raporda Irak ekonomisine ilişkin ise, ekonominin bu yıl yaklaşık yüzde 4 oranında büyümesinin beklediği, ancak şimdi yüzde 1,1 oranında gerilemesinin beklendiği kaydedildi.

Dünya Bankası raporunda Irak ekonomisindeki yavaşlamayı iki faktöre bağlıyor; OPEC Plus çerçevesinde petrol üretiminin keyfi olarak azaltılması ve Kürdistan Bölgesi'nden günde yaklaşık 450.000 varil petrol ihracatının askıya alınması olarak gösterildi.

Paris Uluslararası Tahkim Divanı, Irak'ın şikayeti üzerine Türkiye ile petrol ihracatı anlaşması konusunda Kürdistan Bölgesi aleyhine karar vermiş, Ceyhan Limanı'na petrol ihracatı askıya alınmıştı.

Nerina Azad

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 10

Kürt Tarihinin Kaynakları

Kürtlerin 3 bin yıllık tarihi kesintisiz olarak tarih kitaplarında yer alıyor. Selahaddîn El-Kurdî Kürt Tarihini, kaynak taraması yaparak güzel bir araştırma sunuyor. El-Kurdî, "ilk başta Kürt kaynakları, ardından da bütün bu çalışmalardan yararlanılarak Kürt Tarihi'nin yazılması gerektiği ortadadır" diyor.

Selahaddîn El-Kurdî / Arşîv

Tarihsel süreçte Kürtlerle iletişime geçmiş olan milletlerin, Kürtlere dair, fikirleri, yorumları, bilgileri; kendi tarih, coğrafya, seyahatname, ansiklopedi vb. eserlerine yansımıştır. Sümer (M.Ö. 2000), Akad ve Asur tabletleri sayılmazsa, kağıda dayalı en eski belgelerden olan Heredot'un (M.Ö. 484-425) "Tarih" eserinden başlayarak farklı zaman, zemin ve dillerde hazırlanmış olan eserlerde Kürt ve Kürdistan'a dair bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışmada, M.Ö. 5. asırdan başlayarak, tarihsel çizgi dikkate alınarak Eski Yunanca, Grekçe, Süryanice, Ermenice, Pehlewice, İbranice, Arapça, Farsça, Osmanlıca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Almanca, Rusça kaynaklarda 'Kürt ve Kürdistan'a dair bilgilerin bulunduğuna işaret edilmiş, kimi eserlerden alıntılar yapılmış, kimi eserin ise sadece ismine yer verilerek araştırmacıların dikkatlerine sunulmuştur.

Kürtler için kullanılan tabirler

Dr. Asad Khailany'nin araştırmasına göre tarihsel süreçte Kürdler için Sümerler "Karda, Kurti, Guti", Babiller "Garda, Karda", Asuriler "Qurti, Guti", Grekler "Kardukh, Gordukh", Ermeniler "Kortukh, Gortaikh", Persler "Gurd, Kurd", Süryaniler "Karda, Kurdaye", İbraniler ve Keldaniler "Kurdaye", Aramaik ve Nasturiler "Kadu", Erken Dönem Arap kaynakları "Kurd, Ekrad", Avrupalılar M.S. 7. yüzyıldan itibaren "Kurd" kavramını kullanmışlardır. G.R. Driver, 1923 yılında yazmış olduğu "The Name Kurd and Its Philological Connexion (Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, No:3, 1923, ss:393-403)" isimli makalesinde, yazıtlardan hareketle farklı dillerle ifade edilmiş olan "Kurti, Karda, Karduk, Gord, Kord, Cardakes, Cyrtii vb" biçimlerinin 'krd/krt' kökünden türediğini ve Kürtleri kastettiğini söylemiştir.

Hrozny'nin "History Et Progres De Dechiffrement Des Textes (Arcihv Orientalni, Vol:3, no:1, 1931, s:286)"araştırmasına göre ise Kürt yurdu için kullanılan en eski coğrafi isim 'Karda' olup M.Ö. III. bin yılın ikinci yarısındaki çivi yazılı Akad tabletlerinde yer almış ve Cizre, Kamişlo, Amuda ve Haseke mıntıkaları için kullanılmıştır. Fransız Arkeolog Thureu Dangin tarafından keşfedilen ve M.Ö. 2000 yılına dayanan, Lagaş hükümdarı Arad Nannar zamanında denk gelen iki çivi yazılı tablette 'Kardaka' ifadesi kullanılmıştır (Dangin; 'Notice Sur La Trois, eme collection de tabletes', Revue d'Assyriologie, Tom: V, no:3, 1902, ss:101) . G. R. Driver'e göre bu isim ağırlıklı olarak Van Gölü'nün güney mıntıkaları ile Botan Nehri'nin vadileri kastedilerek kullanılmıştır.

Romalılar döneminde Yukarı Dicle Nehri vadilerini, Amid, Botan, Tur Abdîn, Karadağ ve Cizre yöreleri için 'Corduênê'; İsa'dan önce 5. yüzyılda Diyarbakır ve çevresinde kalan Ammianus da, Ermenice 'Kordukh' isminin, Diyarbakır merkezli bir kullanıma sahip olduğunu söylemiştir. Yaikût Hamevî, İslam'ın ilk dönemlerinde Cizre ve çevresi için 'Bakarda' ifadesinin kullanıldığını ama Abbasiler döneminde, hicrî 250 senesinde Tağlib kabilesinden Hasan b. Ömer'e nispetle Cezîretu İbni Ömer adının kullanılmaya başlandığını yazar.

Eski Yunan ve Roma Kaynakları:

İslâm öncesi Kürt tarihinin aydınlanmasında başvurulabilecek temel kaynaklar Roma ve Yunan kaynaklarıdır. Bu kaynakların yazarları, yaşananlara şahitlik ettiğinden, kaynakların güvenirliliği yüksektir.

Heredot (M.Ö. 484-425), "Tarih" kitabında, Ahameniş kralı I. Dara'nın (M.Ö. 521-486) ordusunda bulunan gayri nizami Kardakis/Kardoki kuvvetlerinden söz etmektedir. Ayrıca Ahamenişlere boyun eğmiş olan ve kuzeyinde Büyük Zap, güneyinde Küçük Zap, batısında Dicle Nehri bulunan Erba İlu/Erbil merkezli Hadiyab/Adiabana yönetiminden de bahsetmektedir.

Ksenefon (M.Ö. 430-399), M.Ö. 400'de yazmış olduğu "Onbinlerin Dönüşü" isimli eserinde, Aras'ın güneyinde, Van'ın batısında kalan Kardukh (Καρδοὐχ) ülkesinden ve halkı hakkında bilgi vermektedir. Ksenophon, Kardukh'ların dağda oturan savaşçı ve Pers krallarına bağlı yaşamayan özgür bir millet olduğu düşüncesindedir. Onun aktarımına göre Pers kralı daha önce 120.000 kişilik bir orduyu Kardukh'ların üzerine göndermiş ama bunlardan hiçbiri sağ olarak geri dönememiştir. Eserde, Ksenephon'un da içinde bulunduğu 10.000 bin kişilik Yunan ordusunun Kardukh halkıyla yaptıkları savaşa da değinilmektedir. Yunan dil uzmanlarından Ali Karduxos'a göre, Ksenefon, Kürtler için kullanmış olduğu 'Kard-ukh' biçimini Ermenilerden duyup kullanmıştır. Ksenefon'un Kürtler için kullandığı 'Kard:Kürt' kelimesinde Yunanlılar 'û' sesini söyleyemedikleri için 'a' harfiyle yazmış olup '-lar' çoğul eki için de Ermenice çoğul eki olan 'ukh' kullanmışlardır.

Yunanlı tarihçi Polybius (M.Ö.203-M.Ö.120), "The Histories/Tarihler" adlı eserinde, Selefkosların isyancı Medya satrapı Melon'un ordusunda 'Cyrtii/Kirti, Kurti'ler olarak adlandırılan sapancılardan söz eder. Seleucia ve Babil'i alarak Kızıl Deniz'e dek tüm toprak-

lara hakim olan Melon, ardından Susa üzerine yürüse de burada başarılı olamaz. Sonunda Medya'nın güneyindeki Suriye kralı Büyük Antiochus III tarafından M.Ö. 217'de yenilgiye uğratılır. Melon'un bu isyanında özellikle sapancı kuvvetlerini oluşturan 'Cyrtii/Kirtiler'e güvendiği kaydedilmektedir. Polybius, Antiochus'un ordusunda 'Cardasec (Cardac'lar, Kardac'lar)'ın bulunduğunu söylemektedir.

Yunanlı tarihçi Diodorus Siculus (M.Ö. 90-M.Ö. 30) M.Ö. 66 yılında yazdığı 40 ciltlik dünya tarihi "Bibliotheca Historia (Tarih Kütüphanesi)"nde Pers Kralı Darius'un hükmettiği ülkeler arasında Kürt krallıkları 'Gordyene' ve 'Sophene'yi de saymıştır.

Romanlı tarihçi Tito Livio/Titus Livius'un (M.Ö. 59-M.S. 17) günümüze sadece 35 cildi ulaşabilen 142 ciltlik "Ab Urbe Condita, History of Roma/Roma Tarihi"nde Selefkos İmparatoru Büyük Antiochus'un M.Ö. 190 yılında Romalılar ve Bergamalılara karşı Yunanistan'ı ele geçirmek uğruna yaptığı Magnesia muharebesinde yenildiğini ve Antiochus'un 70.000 kişilik ordusunda 'Cyrtii/Kürt' okçularının olduğunu yazmaktadır.

Strabon (M.Ö. 65-M.S.25), 17 ciltlik "Geographika/Coğrafya"sında Babil ve Asurlarla birlikte, bugün Muş-Diyarbakır arasında bulunan Sarisa, Satalka ve Pinaka şehirlerinin bulunduğu 'Gordion'dan ve bahsetmiştir. Strabon, ayrıca Gordionların Ermeniye, Tarsus ve Sosini/Sason? mıntıkalarında da yaşadıklarını belirtmiştir:"Dicle Nehrinin bulunduğu yerler Kürtlere aittir. Gordyaei (Gordyaea) bölgesi, antiklerin 'Kardukhi' dediği yerle aynı yöredir.". Diodorus Siculus'un (m.ö. 90-m.ö. 30) Kürt krallıkları 'Gordyene' ve 'Sophene'yi; Strabon da 'Sophene' ve 'Corduene' olarak vermektedir.

Strabon'un bahsettiği Ediabene Krallığı'ndan, M.S. 1. yüzyılda tarihçi Pliny (M.S. 23-35), 37 kitaptan oluşan "Naturalis History"de, Ediabene'den "Eskiden Carduchi (Kardukhi) halkı olarak bilinen şimdi ise Corduenі, Adiabene'yle birleşir ve önlerinde Dicle Nehri akar (Kitap: VI, 17/14 s.)" diye bahsetmektedir. Dicle Nehri'nin Ermenistan'dan başlayıp 'Kürdistan Dağları'ndan, yine bir Kürt bölgesi olan Adiabene'den, Apameadan ve Mesene kasabasından geçtiğini yazmıştır (Kitap VI, 31s.). Kürdistan'a 'Gordyæi (Gord Yurdu)' diyen Pliny, 'Tigris (Dicle)' adlı bölümde Dicle nehrinin Med dilinde 'ok' anlamına geldiği ve nehrin adının okun hızından aldığını, Dicle nehrinin Gordyaei dağlarından geçtiğini yazmıştır. Kafkas kapılarının ardında 'Gordyaean/Kürdistan' Dağları'nda Valli ve Suarni diye barbar ve gaddar kabilelerin halen bulunduğunu da söylemektedir.

Pluturch (M.S. 46-120) ise, "Bioi Paralleloi/Paralel Yaşamlar" kitabında, Ermeni kralı Büyük Tigran ile Bantis kralı VI. Misradat'ın (M.S. 63-120) birlikte; Kazvin Denizi'nin güneyinde ve Ferisilerin denetiminde bulunan Medya'nın ve Fırat Nehri'nin doğusuna döşen Zarbienus'un krallığındaki Gordionların ülkesinin ele geçirme serüveninden bahsetmiştir. Plutarch, Ermenistan kralı Tigranesin'in Kürt Kralı Zarbienusu, karısını ve çocuklarını, destek istediği Romanlılar Ermenistan'a girmeden önce suikast düzenleterek öldürdüğünü ve Romalıların Zarbienus adına cenaze töreni düzenlediğini anlatmıştır. Plutarch, M.S. 115 yılında Korduene kralının adının Manisarus olduğunu yazmaktadır.

Claudius Ptolemaeus (M.S 90-M.S. 168), Diyarbakır'ın "Bagraoandene/Bekiranlılar", Antep'in "Belcanea/Belikanlılar", Hakkarinin "Tigranoandene/Tiriganlılar", Elazığ'ın "Sophene/Süphanlılar", Dersim'in "Derzene", Botanlılar'ın "Bokhtanoi" aşiretlerinden söz eder. Ptolemy, 'Carduchiler/Kürtleri'i, Geliler'in aşağısında Margasiler'le Cadusiler'in topraklarına yakın bölgesinde gösterir ve daha ilerde ise 'Gordyene/Kürdistan' ve 'Gordyaei Dağları'ndan söz eder. Ptolemy; Polybius (M.Ö.203-M.Ö.120) ile Livio/Titus Livius'un (m.ö. 59-m.s. 17) daha önce yazmış oldukları hadiseye benzer olarak; Suriye üzerinde hakimiyet için Mısır kralı Ptolemy III ile M.Ö. 217 yılında yaptığı savaşta bir süre önce isyancı Medya satrapı Melon'u yenilgiye uğratan Selefkos kralı Antiochus III'ün ordusunda 'Cardaces (Cardac'la, Karda'lar)' da vardı.

Dio Cassius (M.S. 155-240), Roma tarihi üzerine yazdığı ve sadece günümüze 19 cildi kalan 80 kitaplık "Histoire Romaine/Roma Tarihi"nin 68. kitabındaki 26. paragrafında 'Gordyen/Gord Yurdu (Kürdistan)'e yer vermiştir.

Ammianus Marcellinus'un (M.S. 330-391?), 359 yılında Amid/Diyarbakır'a olan Pers saldırısından söz etmekte ve buraları 'Korduen/Kord Yurdu/Kürdistan' olarak adlandırmaktadır.

Eutropius, "Breviarium historiea Romanae" adlı 10 ciltlik tarih kitabında, Roma İmparatoru Trajanus'un döneminde hakimiyetin sağlandığı ülkelerden biri olarak 'Cordueni/Kürdistan'a da yer verilmektedir.

Tarihçiler Kürtleri ifade etmek için 'Kard, Kord, Gord, Kirti, Kurti', Kürdistan'ı ifade etmek için de 'Corduene, Corduaie, Cordyeae, K/Cardu-chi, Cordueni' kullanılmıştır.

Yüzyıl	Şahsiyet	Söz Etme Biçimleri
M.Ö. 5. yy.	Heredod	Pacty (Bohti, Boran)
M.Ö. 4. yy.	Ksenefon	Kardukhi (Kürt-ler)
M.Ö. 1. yy.	Sallust, Diadorus	Cordueni, Cordyene
M.S. 1. yy.	Livy, Strabon	Cyrti, Gord
M.S. 2. yy.	Plutach, Pliny	Gordyeni, Cordueni
M.S. 2. yy.	Ptolemy, Dio Cassius	Gordyene, Kordueni
M.S. 4. yy.	Sextus Ruf, Eutropius	Kardueni, Cardueni
M.S. 5. yy.	A. Marcelinus, J. Honor, Zasimus	Cardueni, Corduene, Cordyena, Kardueni

Eski Fars/Pers Kaynakları:

Pers Kralı Darius/Dara'nın (M.Ö. 522-486) M.Ö. 515 yılında hazırlattığı Eski Farsça, Elamice, Babilce üç dilli Behistun Yazıtları'nda Fırat Nehrinin kenarından (Dersim ve Elazığ ahalisi) 'Zazana' adında bir kasabanın olduğuna yer verilmiştir.

Sasani/Pehlewîce Kaynaklar:

Sasani Devleti döneminde, III. Yezdicerd (M.S.633-651) zamanında yazılmış olan ve günümüze sadece alıntılanan kısımları ulaşan 'Hudaynâme' ile 600 yılında yazılmış olan "Kârnâmag-î Ardaşîr-î Babagân/Papagın oğlu Ardaşirin Hikâyeleri"sinde Kürtlere dair bilgilere yer verilmiştir. Karnâme Erdeşir Babekan'da Sasani devleti kurucusu Ardaşir (M.S. 226-652) ile Kürt Kralı Madîg'in m.s. 226 yılında yapmış olduğu savaşa değinilir. Eserde Kürtleri ifade etmek için tekil 'Kurd/kwrt-', çoğul 'kurtân', bugünkü Ermenistan'a yakın coğrafya için de 'Mâdîk (Medler)' kullanılmıştır.

1350/1971 yılında İran Tahran Üniversitesi tarih hocaları tarafından hazırlanan "HISTORCAL ATLAS OF IRAN" a göre Selecid (M.Ö. 312-64.) 'CARDUCHİ', Partlar 'KORDOUENE', Sasaniler (M.S. 226-651) 'KARDUN', Tahiriler (9.yy) 'KORDESTAN'ı kullanmışlardır. Tahirilerden sonraki tarihsel aşamada 'KORDESTAN' sabit bir şekilde kullanılmaya devam edilmiştir.

(Davamı var)

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 11

Lozan Konferansı, Kürdler ve Kürdistan

Kürdler için devletleşme söz konusu olduğunda, bazı Kürdler arasında, 'Devlet kötüdür. Kürdlere devlet gerekmez' görüşü ileri sürülür. Bu görüş, Kürdlerin değil, Türkiye Devleti, Irak Devleti, İran Devleti, Suriye Devleti veya genel olarak, Kürdleri sömürge statüsünde tutmak isteyenlerin görüşüdür. Bu devletlerin, kendi görüşlerini Kürdlere söyletmesi, Kürdler için değil, budevletler için başarı ve kazançtır. Eğer devletiniz yoksa hiçbir şeyin, hiçbir siyasi iradenin, hiçbir kurumun sahibi olamazsınız. Müze bile kuramazsınız, mezarlıklarınızı bile koruyamazsınız. Kürdistan'ın güneyinde, Kürdlerin bu kurumlara, bu niteliklere, ancak, Kürdistan Bölgesel Yönetimi döneminde yani özerk yönetim döneminde sahip olabildikleri bilinmektedir.

Lozan Konferansı, Türkler ve Kürdler için aynı değeri ifade etmemektedir. Türkler, Lozan Konferansı'nı, Türkiye'nin tapusu olarak değerlendirmektedirler. Lozan Konferansı Kürdler için ise kölelik getirmiştir. Asuri/Süryani gibi halklar için de durum aynıdır. Bu ilişkileri şu şekilde değerlendirebiliriz:

1922 yılı ortalarından itibaren, başta Büyük Britanya olmak üzere Birinci Dünya Savaşı galibi Batılı Devletler, artık tamamıyla Osmanlı Hükümeti'nden vazgeçerek; Erzurum ve Sivas kongrelerinden sonra, bir oldu-bitiyle Ankara'da yönetimi ele geçiren BMM (Büyük Millet Meclisi) Hükümeti'ni Lozan Konferansı'na çağırdı. Daha iki yıl önce, 1920'de, Sevr'de temsil edilen Kürdler ise Lozan'a çağırılmadı. 1920 Nisan ayında, Ankara'da bu meclisin kurulmasının en büyük nedenlerinden biri, İngilizlerin, bir ay önce son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nı dağıtmasıdır. Oradan ayrılan mebuslar BMM'ye katıldılar. O sırada, Kürdlerin çoğunluk hâlinde yaşadığı Osmanlı İmparatorluğu egemenliğindeki Kürd coğrafyası, Güney'de Süleymaniye, Kuzey'de Kafkaslara, Batı'da Fırat nehrinin batısına, Doğu'da Van Gölü'nün doğusuna kadar uzanıyordu. Bu coğrafya, Türklerin çoğunluk hâlinde yaşadığı coğrafyadan daha az değildi ve nüfusu da en az Türk nüfus kadardı. Bu sırada, BMM adına, "Türkiye" eklenerek Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) adını aldı. Lozan'a kadar, TBMM Hükümeti dışında ortada bir devlet yoktu, sadece bir meclis hükümeti vardı. Lozan'dan sonra, Anadolu'nun tamamı, Ermenistan ve Kürdistan'ın büyük bölümü, bu meclis hükümeti üzerine tapulanınca, üç ay sonra (Ekim 1923) Türkiye Devleti kuruldu. Adına cumhuriyet eklense de hiçbir demokratik yanı olmayan bu devlet kurulup tanınırken Kürdler için hiçbir statü belirlenmedi. Bunun sebebini metni ileriki bölümlerinde iki ana maddede açıklayacağız.

Temel Sorun Nedir?

Kürd/Kürdistan konusunda temel sorun, Kürdlerin, Kürdistan'ın, bölünmesi, parçalanması, paylaşılmasıdır. Bu, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'da, Kuzey Mezopotamya'da oluşturulmuş en önemli süreçtir. Her parçada, Kürdlere, Kürdistan'a karşı, Kürdleri ve Kürdistan'ı, yeryüzünden, dillerden ve tarihlerden silme politikası uygulanmıştır. Örneğin bu, Türkiye'de, kararlı, istikrarlı bir şekilde yürütülen bir politikadır. Bu uygulamalar, zaman zaman azalsa da örneğin tek parti döneminde tavizsiz sürdürülmüştür. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Araplar da bölünmüştür ama, Araplar ayrı ayrı devletler oluşturarak bölünmüşlerdir. Bugün, Basra Körfezi'nden Fas'a kadar, Filistinli Araplar da dahil, 22 Arap devleti vardır. Bu yönden Kürdlerin ve Arapların bölünmesinin, parçalanmasının amacı ve içeriği farklıdır.

Sykes-Picot Antlaşması

Nisan 1916 da dönemin emperyal güçleri Büyük Britanya ve Fransa arasında, gizli Sykes- Picot antlaşması yapılmıştır. Bu gizli antlaşmaya daha sonra Çarlık Rusyası da katılmıştır. Bu gizli antlaşma, 1917'de, Ekim Devrimi'nde Troçky tarafından deşifre edilmiştir. Daha sonra, Bolşevikler bu gizli antlaşmadan çekilmişlerdir. Buna rağmen İngiltere ve Fransa, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bu gizli antlaşmayı yaşama geçirmeye gayret etmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğunun Kuzey Mezopotamya'daki ve Ortadoğu'daki toprakları (yani Kürdistan toprakları), Büyük Britanya ve Fransa arasında paylaşılmıştır. Büyük Britanya'ya bağlı olarak Irak, Ürdün, Filistin manda yönetimleri kurulmuştur. Fransa'ya bağlı olarak Suriye, Lübnan manda yönetimleri kurulmuştur. Manda'yı sömürge olarak anlamak, değerlendirmek mümkündür.

Buradaki önemli soru kanımca şu olmalıdır: Neden Kürdistan kurulmamıştır? Kaldı ki, o dönemde, Kürdistan'ın güneyinde Şeyh Mahmud Berzenci, İngilizlere şöyle diyordu: 'Ben Kürdistan kralıyım. Beni Kürdistan Kralı olarak tanıyın.' Emperyal güçler ise değil bağımsız bir Kürdistan, sömürge Kürdistan bile tasarlamadılar. Kürdler, Kürdistan, emperyal güçler, Büyük Britanya ve Fransa ve Ortadoğu'nun iki köklü devletinin, Türk, Arap ve Fars yönetimlerinin işbirliği ve güç birliğiyle bölündü, parçalandı, paylaşıldı. Bu süreçte elbette, Kürdlerin zaaflarını, hatalarını da dikkatlerden uzak tutmamak gerekir.

Bölünme, parçalanma, paylaşılma konusunda şu ilişkileri de değerlendirmek gerekir. Sykes-Picot Antlaşması'nın uygulanması konusunda Büyük Britanya ve Fransa arasında birçok görüşme yapılmıştır. İlk görüşmelerde, Behdinan- Barzan bölgesinin, Suriye ile birlikte Fransa'ya, Süleymaniye-Kerkük bölgesinin ise Büyük Britanya'ya verilmesi söz konusuydu. Bu bölünmenin, parçalanmanın, paylaşılmanın nasıl bir seyir izlediğini daha iyi göstermektedir. Önce Başur, Bakur, Rojhilat, Rojava şeklinde bölünme olmuş, daha sonra Başur'un kendi içinde de bir bölünmesi, paylaşılmasını gerçekleştirmeye gayret edilmiştir. Ama yukarıda da belirtildiği gibi, bu görüşmeler sonunda, Başur'un tamamı Büyük Britanya'nın denetimine verilmiştir.

Kürdlerle ve Kürdistan'la ilgili bu süreç, düşünsel planda ve fiili olarak, Ulusların Kendi Geleceklerini Belirleme ilkesinin savunulduğu, yaşama geçmesi için çaba harcandığı bir dönemde gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği'nde, Lenin, Stalin, Trocky'nin, ABD'de Başkan Wilson'un, Ulusların Kendi Geleceklerini Belirleme ilkesini yoğun bir şekilde savundukları bilinmektedir. Ama bu dönemde Sovyetler Birliği hiçbir zaman Kürdlerin yanında yer almamıştır. Her zaman Kürdleri, Kürdistan'ı bölenlerin, parçalayanların, paylaşanların politikalarına destek vermiştir. Bu, Ulusların Kendi Geleceklerini Belirleme Temel İlkesi'nin, ta o zamanlarda sakatlandığı anlamına gelmektedir.

Kürd/Kürdistan sorununu temelinde bu süreç vardır. Bu süreç Lozan Antlaşması'yla, uluslararası bir antlaşmanın garantisi altına alınmıştır. Bu anti-Kürd süreç Milletler Cemiyeti döneminde gerçekleştirilmiştir. Milletler Cemiyeti'nin en büyük haksızlığı Kürdlere/Kürdistan'a yaptığı söylenebilir. Bundan sonra, Kürdistan'ın Başur, Bakur, Rojhilat, Rojava, alanlarında yer yer ayaklanmalar gerçekleşmiştir. Bunların hepsi bölge devletlerinin kendi aralarında yaptıkları işbirliği ve güç birliğiyle, emperyal güçlerin Kürdlere karşı, sözü edilen bölge devletlerine yaptıkları, askeri, siyasi, ekonomik yardımlarla bastırılmıştır. Milletler Cemiyeti, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası barışı kurmak ve güçlendirmek için kurulmuştu. Milletler Cemiyeti bunu başaramadı, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasını engel olamadı. Ama, uluslararası barışı kurma çabaları, İkinci Dünya Savaşı süresince de devam etti. Bu çabalar sonrasında, 1945'de Birleşmiş Milletler Cemiyeti kuruldu. Birleşmiş Milletler'in kurulması sonrasında dünyanın siyasal çehresinde çok büyük değişiklikler oldu. Fakat, Kürdlerin, Kürdistan'ın durumunda hiçbir değişiklik olmadı. Kürdlerin, Kürdistan'ın, bölünmüş, parçalanmış, paylaşılmış hali aynen devam etti.

Kürdlere statü verilmemesini, aşağıdaki iki ana maddedeki ilişkilerle değerlendirebiliriz:

1-) TBMM'nin Türklerin ve Kürdlerin Meclisi Olduğu Yanılgısı Herkes, Lozan'da temsil edilen TBMM Hükümeti'nin Türklerin ve Kürdlerin ortak meclisi olduğu yanılgısına kapılmıştır. Bu yanılgıya aşağıdaki gelişmeler sebep olmuştur.

a-) TBMM Hükümeti adına konferansa katılan baş delege İsmet İnönü, Kürd kökenli olsa da Kürdlükle bir ilgisi yoktur. Yine danışman olarak gönderilen Diyarbekir Mebusu Zülfü Tigrel, önce İttihatçıların, sonra Kemalistlerin has adamı, işbirlikçisidir. Zaten konferansta, konuşma sırası ona geldiğinde, hastayım diye otelden çıkmamış, konuşma hakkını İsmet İnönü'ye devretmiştir.

b-) Konferansa, Kürdistan'dan gönderilen, "Türklerle beraberiz." Şeklindeki telgrafların çoğu, bölgedeki valiler tarafından organize edilerek gönderilmiştir. Zaten, o sırada (1922 sonu), Kürdleri temsil edecek hiçbir Kürd örgütü, hatta yayını yoktu. İki-üç yıl önce kurulan Kürdistan Teali Cemiyeti gibi Kürd örgütleri ve Jîn dergisi gibi Kürd yayınları, İngilizlerin İstanbul'da olduğu bir sırada, yasaklanmış, kapatılmıştı.

c-) TBMM'nin Kürdlerin ve Türklerin ortak meclisi olduğuna dair yanılgıya, meclisteki birkaç Kürd mebus katılsa da Kürd aydınlarının büyük kısmı, özellikle kapatılmış bulunan Kürdistan Teali Cemiyeti mensupları, bunun aldatmaca olduğunu biliyorlardı. Ancak seslerini duyuracak imkanları yoktu. Zaten çoğu o sıralarda can güvenliği nedeniyle başka yerlere gitmeye başlamış, kaçmak zorunda kalmışlardı

d) Bu gelişmelerin en büyük nedenlerinden biri de 1878-1923 yılları arasındaki 45 yıllık süreçte Batılıların Ermeni meselesindeki yanlış tutumlarıydı. Sevr-Lozan arasındaki süreçte, Akdeniz'den Karadeniz'e, tüm Kuzey Kürdistanı (Vilâyat-ı Sitte) da kapsayan Büyük Ermenistan Projesi gündemdeydi. Vilayat-ı Sitte (altı vilayet) olarak adlandırılan, Erzurum, Sivas, Mamuret'ül Aziz (Harput), Diyarbekir, Bitlis, Van vilayetlerini kapsıyordu. Etrafta, "Kürdistan Ermenistan olacak" propagandasını güçlendirecek çok şey oluyordu. Bu durumda, Müslüman Kürdlerin, Hıristiyan Ermenileri değil Müslüman Türklerle hareket etmesi kaçınılmaz bir sonuçtu.

2-) İngilizlerle Kemalistlerin İkili Görüşmeleri

Başlangıçta konferansın, büyük oranda Büyük Britanya (İngiltere) baş delegesi Curzon ve TBMM Hükümeti baş delegesi İsmet İnönü arasında geçtiği anlaşılıyor. Kürdlerin durumu doğrudan gündeme gelmese de "Musul" ve "Azınlıklar" maddelerinde, Kürdlerin durumu da tartışılmıştır ama Türk tarafının "Türkler, Kürdler beraberdir, birdir." propagandasına kanılmıştır. İsmet İnönü, Lozan'da, her zaman Türklerin Kürdlerle birliğinden söz etmiştir. Lord Curzon'un, Kürdlerle ilgili ifadeleri karşısında hep böyle konuşmuştur. Fakat, İki yıl bile geçmeden, 1925'de Şeyh Said direnişi döneminde, Türkiye'de yaşayan herkesin Türk olduğunu, sadece Türklerin etnik haklar isteyebileceğini söyleyecektir. Bilindiği gibi, 11 Kasım 1922'de başlayan konferans 4 Şubat 1923'e kesintiye uğradı, Türk Heyeti Ankara'ya döndü. Hemen ardından 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplandı, kapitalizm tercih edildi, yabancı sermayeye imtiyazlar tanındı. 1 Nisan 1923 tarihinde, görece olarak daha demokratik olan 1. Meclis dağıtıldı ve Lozan'a onay verecek, 2. Meclis seçmelerine başlandı. 23 Nisan 1923 tarihinde tekrar toplanan konferans, üç ay sonra, 24 Temmuz 1923 tarihinde anlaşmayla sona erdi. Antlaşmayı, Mustafa Kemal tarafından atanan 2. Meclis mebusları onayladı.

Bu son üç ayda (23 Nisan 1923-24 Temmuz 1923) yapılan görüşmeler hakkında kamuoyuna çok az bilgi yansımıştır. Arada (4 Şubat 1923-23 Nisan 1923) yapılan İngiliz-Türk ikili görüşmeleri hakkında ise hiç bilgimiz yok. Asıl sorun da bu. Düne kadar anlaşamayan, hasım olan İngilizler ve Türkler, şiddetle tartışan Curzon ve İnönü, nasıl anlaştılar? Bu antlaşmanın içinde en başta Kürdlerin durumu, Musul konusu (sonraya bırakılmasına karşın), petrol konusu olduğu açıktır. Şartların Uygun olduğu bu süreçte, neden Kürdistan kurulmamış, neden Sevr'de Kürdlere tanınan statü de Lozan'da ortadan kaldırılmıştır? Bu konuda şöyle söylenebilir: O dönem, Irak üç vilayetten oluşuyordu. Musul, Bağdat, Basra. Musul, bugünkü Kürdistan Bölgesel Yönetimi, Hewler, Süleymaniye, Duhok ve Kerkük de dahil olmak üzere, Şengal'den Xanekin'e kadar Kürdistan'dan koparılmış alanları kapsıyordu. Büyük Britanya, Musul'u, yeni kurmayı tasarladığı Irak'a bağlamak istiyordu. Çünkü 1908'de Kerkük'te petrol bulunmuştu ve petrol İngiliz sanayisi için çok önemli bir ham maddeydi. Mustafa Kemal ise, 'Atalarımız 400 yıl buraları yönettiler, buralar, bizimdir, Türkiye'nindir' diyerek, Büyük Britanya'nın bu tasarımına şiddetle karşı çıkıyordu. Bu konuda İngilizlerle Mustafa Kemal arasında siyasal, diplomatik bir çelişki vardı. 1923 sonlarına doğru bu diplomatik ve siyasal çelişkinin çözüme kavuştuğu anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal, Büyük Britanya'ya şunu söylemiş olabilir: 'Biz Musul'da çekileceğiz. Ama siz de Kürdlerden gelen bağımsızlık ve özerklik taleplerine kat'i surette yol vermeyin'.

Şurası önemlidir: Büyük Britanya, örneğin Bostwana'dan Gana'ya kadar, Hindistan'dan, Kenya'ya kadar bütün sömürgelerini özerk yönetimler kurarak yönetmiştir. İngiliz sömürge yönetimi, bu bakımdan Fransız sömürge yönetiminden farklıdır. İngiltere'nin özerk yönetim kurmadığı tek alan Kürdistan'dır. Bu da kanımca, Mustafa Kemal'in isteklerine karşılık gelmektedir.

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi

2003'de ABD Irak'a silahlı müdahalede bulundu. Bu müdahale sonrasında Irak'ta 2005'de yeni bir anayasa yapıldı. 2005 tarihli Irak Anayasası'na göre Kürdistan Bölgesel Yönetimi kuruldu. Kürdistan Bölgesel Yönetimi elbette bir statüdür. Ama bu statü, Kürdlerin, Birleşmiş Milletler, İslam Konferansı gibi uluslararası örgütlerde temsili için yeterli olmamaktadır. Bu tür kurumlarda ancak devletlerin temsil edildiği yakından bilinmektedir. O bakımdan, bu yapının devletleşmesi gerekmektedir. Devletleşme için tüm şartlar da uygundur. Referandumla, halktan yüzde 90'nın üzerinde onay alınmıştır.

Kürdler için devletleşme söz konusu olduğunda, bazı Kürdler arasında, 'Devlet kötüdür. Kürdlere devlet gerekmez' görüşü ileri sürülür. Bu görüş, Kürdlerin değil, Türkiye Devleti, Irak Devleti, İran Devleti, Suriye Devleti veya genel olarak, Kürdleri sömürge statüsünde tutmak isteyenlerin görüşüdür. Bu devletlerin, kendi görüşlerini Kürdlere söyletmesi, Kürdler için değil, budevletler için başarı ve kazançtır. Eğer devletiniz yoksa hiçbir şeyin, hiçbir siyasi iradenin, hiçbir kurumun sahibi olamazsınız. Müze bile kuramazsınız, mezarlıklarınızı bile koruyamazsınız. Kürdistan'ın güneyinde, Kürdlerin bu kurumlara, bu niteliklere, ancak, Kürdistan Bölgesel Yönetimi döneminde yani özerk yönetim döneminde sahip olabildikleri bilinmektedir.

Sonuç ve İstem

Yüz yıl önce, 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasıyla Kürdler tarihi bir haksızlığa uğramış ve dünyanın devletsiz en büyük halklarından biri durumuna düşürülmüş, Kürdistan parçalara bölünerek devletlerarası bir sömürge hâline getirilmiştir. Bunun telafisi mümkün olmakla birlikte, günümüzde, uluslararası toplum, Birleşmiş Milletler Cemiyeti, Kürdler için bir şeyler yapmak zorundadır. Türkiye'nin egemenliğindeki Kuzey Kürdistan (Bakur), İran'ın egemenliğindeki Doğu Kürdistan (Rojhilat), Suriye'nin egemenliğindeki Güney-Batı Kürdistan (Rojava) ve Azerbaycan-Ermenistan egemenliğindeki Kafkas Kürdistanı'nda, Kürd halkı hiçbir ulusal hakka sahip değildir.

Bilindiği gibi, hâlen Irak devleti egemenliğindeki Güney Kürdistan (Başur), federatif bir yapıya sahiptir. Acil olarak Güney'deki bu federal yapının devletleşmesi, Güney-Batı'daki yapının özerkleşmesi gerekir. Suriye'nin egemenliğinde ve bir kısmı Türkiye'nin işgalindeki Güney-Batı Kürdistan'da verilen mücadele bir belirsizlik içindedir. İran egemenliğindeki Doğu Kürdistan'da, Kürd halkı İslami bir rejimin baskısı altındadır, her gün Kürd gençleri idam edilmektedir. Kürdlerin büyük çoğunluğunun yaşadığı Kuzey Kürdistan'da ise Kürdler acil olarak ulusal-demokratik haklarına kavuşma mücadelesi vermektedirler. Takdir edersiniz ki, Kürdlerin bu durumda olmasında, o dönemdeki uluslararası toplumun (Milletler Cemiyeti) ve Lozan'da yapılan antlaşmanın büyük etkisi olmuştur. Kürdler, beş parçada verdikleri mücadelede, bu dönemin uluslararası toplumunu yanlarında görmek istemektedirler. Bu, uluslararası toplum için, dünya için Kürdlere ödenmesi gereken bir borçtur…

(*) Bu bildirinin hazırlanmasında, araştırmacı-yazar Celal Temel ile görüşmelerimizin önemli etkisi olmuştur. Celal Temel Hoca'ya teşekkürler.

(**) İsviçre'nin Lozan kentinde, 27-28 Mayıs 2023 tarihlerinde, Kurdistani Diaspora Conferaction Center of Switzerland tarafından düzenlenen Lozan Andlaşması'nın Yüzüncü Yılı Konferansı'na sunulan bildiri

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 12

Nêçîrvan Barzanî bi peyamekê salvegera damezrandina YNKê pîroz kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi peyamekê salvegera damezrandina YNKê pîroz kir.

Malpera Serokatiya Herêma Kurdistanê diyar kir, "Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi pêwendiyeke telefonî ligel Serokê Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê Bafil Talebanî de, ji bo 48 saliya damezirandina YNKê, pîrozbahiyê li wî, Encûmena Bilind a Siyasî û Berjewendiyan, Polîtburo, Serkirdayetî û hemû endam û cemawerê YNKê kir û hêviya serkeftinê ji wan re xwast.

Herwiha Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, ji bilî amajepêdan bi xebat û dîroka YNKê, xwedêjêrazî Serok Mam Celal û pêgeh û rola wî bi bîr anî û hêvî xwest ku ev salveger bibe handerê tebayî, pêkveyî û yekrêziya aliyên siyasî bi taybetî YNK û PDKê.

Ji aliyê xwe ve Serokê YNKê bi navê xwe û serkirdayetiya YNKê xweşhaliya xwe ji bo pîrozbahî û pêwendiya li gel Serokê Herêma Kurdistanê nîşan da û hêviya serkeftinê jê re xwest. ***PeyamaKurd***

Yapicioglu bersiv da banga Demirtaş

Serokê Giştî yê HUDA-PARê Zekeriya Yapicioglu diyar kir ku ew banga Selahattîn Demîrtaş a "Bi HDPê re werin cem hev" ji dil nabînin û got "Bila pêşî xwîna Kurdan a bi destên xwe ve bişon."

Serokê Giştî yê Partiya Doza Azad (HUDA-PAR) di bernameyeke televîzyonî ku tê de beşdar bû pêvajoya hilbijartinê û piştî hilbijartinê nirxan û destnîşan kir ku di heyama hilbijartinê de HUDA-PARê wek "materyalên propagandayê" bikar anîne.

Yapicioglu got "Gotin em dê sond nexwin derew kirin. Gotin HUDA-PAR naxwaze jin bixebitin. Ev bi temamî derew e."

Yapicioglu diyar kir ku CHP ji sala 1950 vir ve nehatiye desthilatê û dibêje "CHP bi partiyên cuda kete hilbijartinan û morîka şîn belav kir. Slav da hêzên gerdûnî, slav da Pensilvanya û Qendîlê."

"Em ne girêdayî tu rêxistinekê ne"

Herwiha Yapicioglu got "Em de berdewamiya Hîzbullahê ne. Me di sala 2012an de partiyê damezirand. Ji me re gotin berdewamiya Komeleya Mustazafan in û gotin ji ber ku têkiliya vê komeleyê bi Hîzbullahê re heye hatiye girtin. Lê wan ev yek paşguh kir. Biryara wê girtinê biryara dadgerê FETOyê bû û ev biryar ji darazê vegeriya. Ev komele ji xwe niha vekiriye."

Serokê HUDA-PARê bersiv da bang Selahattîn Demîrtaş jî û got "Ya rastî di gotinên Demîrtaş de cîhanek heqaret heye û fêrbûne heqaretê bikin. Li aliyekî heqaretê dike, li aliyê din jî dibêje herin bi destê filankesan bigrin."

Zekeriya Yapicioglu diyar kir ku "eger hinek şert û mert pêk bên dibe ku em wî destî bigrin" û wan şert û mercan wiha anî ziman:

"Divê mesafeyê bixine navbera xwe û tundiyê. Bila xwîna Kurdan a bi destên xwe ve bişon. Zimanê wan ji destên wan qirêjtir e bila wî jî bişon. Bi ziman û gotinên xwe bi sedan mirovan mexdûr kirin, ketin xwîna bi hezaran mirovan. Bila werin ser zemîna rewa û bila nîşan bidin ku xwedî îradeya xwe ne, wê demê dibe ku em bikaribin biaxivin, ew jî belkî. Niha em dê bi wan re çi biaxivin?"

Yapicioglu diyar kir ku Demîrtaş êrîşa li Mêrsînê şermezar kir û Qendîlê "ew anî rê" û wiha berdewam kir "Bûyera Mêrsînê şermezar kir piştre çi bû? bu pozbilind. Bi gotinên giran ên wek `tu nikaribî bikî qet nebe dua bike, pozbilindiyê neke, li cihê xwe rûnê` hedê wî nîşan danê. Niha dîsa daxuyaniyek da, ji HDPê bersiveke cuda hat."

Demirtaş çi gotibû?

Selahattin Demirtaş di hevpeyvîna ku bi Artî Gerçek re kiribû de diyar kiribû ku ew Serokê Giştî yê HUDA PARê Zekeriya Yapicioglu ji salên xwe yên parêzeriyê nas dike got "Ez Serokê HUDA PAR Zekeriya Yapicioglu ji dema parêzeriyê ve nas dikim. Ez dixwazim ji wî re bibêjim: Destê Kurdan, ji destê Mustafa Destici yê ku di hewşa qesrê de dema ji bo siyasetmedarekî Kurd siloganên darvekirinê dihatin gotin bê nirxtir nîne. Destê ku pêwîst e îro hûn biçin bigrin, di parlementoyê de destê HDPê ye. Em êdî rê nedin lîstikên qirêj divê em di berjewendiyên gelê xwe de xwe kilît bikin. Ez hêvîdarim ev peyama min ji ber giringiya xwe ya dîrokî bersiva xwe werbigre." ***Nerina Azad***

Dana Gas hilberîna xwe ya gazê ya Herêma Kurdistanê zêde dike

Şîrketa Dana Gasê ya ku navenda wê Îmarate, li Herêma Kurdistanê gas derdixe û di sala pêşiya me de di meha Nîsanê de, hilberîna gazê 250 milyon fit kup zêde bike. Şîrket ragihand ku wê di hilberîna gazê de bibe xwediyê %35an. Rêvebirê têkiliyên hilberînê yê Dana Gasê Muhammed Mubeydin ragihand ku:

"Wê zêdekirina hilberînê di meha Nîsanê de bike û bandora malî ya zêdekirina hilberînê di sala 2024an de piştî 6 mehan bandora xwe nîşan bide an jî di temamiya sala 2025an de wê xwe nîşan bide."

Şîrketa Dana Gasê, di serê cotmeha 2022an de li seha Kor Morê (Çemçemal) rojane hilberîna xwe 50 milyon fit kup zêde kiribû û gihabû 500 milyon fît kupê.

Dana Gas di Rojhilata Navîn de şîrketa taybet ya herî mezine û li Misrê jî hilberîna gazê dike. ***PeyamaKurd***

Serok Barzanî li ser pirsa zeviyên Kerkûkê bi berpirsên Iraqê re di pêwendiyê de ye

Serok Mesûd Barzanî derbarê pirsa zeviyên gundên Topzawa û Tirkelan yên Kerkûkê de bi Serokwezîrê Îraqê û berpirsên Bexdayê re di pêwendiyê de ye.

Berpirsê liqê Sêyemîn ê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) li Kerkûkê Mihemed Kemal ji K24ê re ragihand, Serok Barzanî daxwaza rawestandina destêwerdana leşkerî li ser zeviyên cotkarên Kurd li navçeyên Kurdistanî kiriye.

Berpirsê Liqê Sêyem yê PDKê li Kerkûkê da zanîn, berpirsên Bexdayê soz dane Serok Barzanî ku dest ji tedbîrên leşkerî berdin û neçin gundên Topzawa û Tirkelan.

Herwiha soz wê yekê ji Serok Barzanî re hatiye dayîn ku biryara avakirina komelgeheke niştecihbûnê li gundê Tirkelan ji bo efserên artêşa Iraqê were rawestandin. ***K24***

Noam Chomsky: Kurd bi yekbûnê dikarin li navenda kêşeyên Rojhilata Navîn xwe biparêzin

Bîrmendê Amerîkî Noam Chomsky diyar dike, Kurd bi yekbûnê, dikarin li navenda kêşeyên Rojhilata Navîn, xwe biparêzin û siberoj û çarenûsa xwe

diyar bikin. Li gor nivîskar û bîrmendê Amerîkî Noam Chomsky ji K24ê re daye zanîn, Kurd li her çar parçeyan rûbirûyî zilm û serkutkariyê bûne, lê belê bi yekbûnê dikarin rêyeke aştiyane ji bo bidestxistina serxwebûnê hilbijêrin.

Noam Chomsky li ser siberoj û çarenûsa Rojhilata Navîn û hebûna çendîn kêşe û qeyranên siyasî, enerjî û jîngehê gotiye, Amerîka û Brîtanya û Ewropa li aliyekî, Çîn û Rûsya li aliyekî din, li pey berjewendiyên xwe ne li Rojhilata Navîn.

Herwiha bîrmendê Amerîkî derbarê rewşa Kurdan de destnîşan kiriye, Kurd di destpêkê de divê kêşe û nakokiyên xwe çareser bikin û dabeşkariyên xwe çareser bikin. Herwiha bal kişand ser wê yekê ku li her çar parçeyan zilm li Kurdan hatiye kirin û hatine çewisandin, loma wek pêwîst dibîne ku Kurd ciyawaziyên xwe deynin aliyekî û ji bo armancên xwe rêya yekbûnê hilbijêrin.

Noam Chomsky eşkere kiriye, konteksta wan welatên ku Kurd hatine dabeşkirin, ji hev cuda ne, wek mînak, konteksta Iraqê ji Tirkiyê cuda ye, ya Tirkiyê jî ji Sûriyê cuda ye û got: "Lê belê divê hemû di pêkvebûn û yekgotariya xwe de bi hev re bin û rûbirûbûyî vê serkutkariyê bibin û rêyeke aştiyê bibînin ji bo bidestxistina serxwebûnê." Herwiha got: "Kurd li Iraqê heta radeyekê serbixwe ne, li Sûriyê jî heman şêwe, lê li Tirkiyê rewşa wan hinek aloztir e, ji bo derbasbûna serdema zilm û serkutkariyê jî, rêya yekane ya li ber wan, yekbûn e."

Li ser pêwendiyên Amerîka û Kurdan, bi taybetî li Iraq û Sûriyê, xwegirêdana Kurdan bi îdareya Amerîkayê ji bo parastina mafên xwe li navçeyê, Noam Chomsky diyar kiriye, gotineke Kurdan heye, "Ji bilî çiyayan ti dostekî din tune ye", loma ew di wê baweriyê de ye ku divê Kurd bi temamî pişta xwe bi Amerîkayê girê nedin, li ser vê mijarê jî wek nimûne vekişîna hêzên Amerîkayê ji Sûriyê ya sala 2019an nîşan da û gotiye, wê demê Amerîkayê sînor ji Tirkiyê re vekir ku êrîş bike ser Kurdan. Chomsky ku Kurd dikarin di dem û qonaxekê de alîkariyê ji Amerîkayê werbigrin, lê belê bi temamî pişta xwe girêdan, li gor gotina wî, xeyal e. ***PeyamaKurd***

Serok Mesûd Barzanî pîrozbahiyê da Recep Tayip Erdoğan

Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî bi sedema Recep Tayip Erdoğan car din bû serokkomarê Tirkiyê, bi telefonê li Erdoğan geriya û wî pîroz kir. Ragihandin ji aliyê baregeha serok Mesûd Barzanî de hat kirin.

Tûra duyem ya serokkomariya Tirkiyê di 28 ê gulanê de hatibû kirin û piştî emcama hilbijartinê ya fermî hat ragihandin, serok Mesûd Barzanî di rêya telefonê de pîrozbahiyê da Erdoğan. *PeyamaKurd*

Abdulkadîr Aydin: Piştî Leyla Zana û Osman Baydemîr niha jî Demîrtaş hat dûrxistin

Selahattîn Demîrtaş ragihand wî dest ji siyaseta aktîf berdaye û her wiha da zanîn wî xwestiye bibe namzetê serokomariyê lê daxwaza wî hatiye redkirin.

Selahattîn Demîrtaş ragihand wî dest ji siyaseta aktîf berdaye û her wiha da zanîn wî xwestiye bibe namzetê serokomariyê lê daxwaza wî hatiye redkirin. Çavdêrên siyasî dibêjin ew kevneşopiya ku HDP jê tê rê nade ku gotin û daxuyaniyên derveyî siyaseta wan were dayîn.

Hevserokê Berê yê HDPê Selahattîn Demîrtaş ragihand ku wî siyaseta aktîf berdaye û da zanîn ku wî ji rayedarên HDPê re gotiye ew dixwaze bibe namzetê serokomariyê lê bêyî ku bersiva wî were dayîn daxwaza wî hatiye redkirin.

Derbarê daxuyaniyan de HDPê amaje kir ku piştî erdhejê rewşek nû derket holê û daxwaza demîrtaş beriya erdhejê bû û ew ji rexneyan re jî vekirî ne.

Pisporên siyasetê jî balê dikêşin ku divê Kurd daxuyaniyên Demîrtaş an jî siyaseta HDPê bidin aliyekî û berî her tiştî bibînin ku Tifaqa Millet dijayetiya kurdan kir û ji sedî 0ê dengên Kurdan da aliyekî û nêzîkî wan kesan bû ku dengên wan ji sedî 1 e.

Akademîsyenê Zanîngeha Dîcleyê Vedat Koçal ji K24ê re diyar kir: "Xuya ye di nava HDPê de nîqaşek heye lê ez dixwazim balê bikêşim xalek din. Di salên dawîn de encamên hilbijartinan di nava kurdan de ji ser daxuyaniyên HDPê û daxuyaniyên Demîrtaş tên nirxandin. Lê bi ya min ya divê bê nîqaşkirin dijberiya Tifaqa Millet a hember kurdan e. ji sedî 10ê dengên kurdan nedîtin çûn berê xwe dan kesên %1 deng distînin. Ji îro pê ve HDP yan wê vegere xeta Kurdistanî an jî dê xwe bi tirkan bide qebûlkirin û bêje ez partiyeke tirk im. Êdî tirkiyeyîbûn jî pere nake divê bêje ez tirk im."

Li aliyê din jî kesên ku bi salan li gel Selahattîn Demîrtaş kar kirine û wî ji nêz ve dinasin dibêjin ji berê de navbera Selahattîn Demîrtaş û komek nav HDPê de nîqaş ji xwe hebûn û gelek kesên wek Demîrtaş rexne li polîtîkayên şaş kirîn jî ji HDPê hatin durxistin.

Serokê Komeleya Mafên Mirovan ê Berê yê Şaxa Diyarbekirê Abdulkadîr Aydin ji K24ê re diyar kir: "Wisa li Leyla Zana jî kirin û wisa li Osman Baydemîr jî kirin. Komek di nava HDPê de û derveyî HDP heye ku rê nadin dengên cuda û rê nadin rexne li polîtîkayên şaş werin kirin. Hîn gelek tişt hene ez bêjim lê niha nabêjim. Dema wextê wê hat ezê bêjim."

Rêxistinên HDPê dê heta dawiya Hezîranê civînan bike û piştî wê jî dê biryara kongreya mezin ragihîne ku Selahattîn Demîrtaş di vê pêvajoyê de çiqasî bibandor be hîn nediyar e û Hervserokên nû jî dê vê pêvajoyê de aşkere bibin. ***K24***

Fraksiyona PDK: Em di mûçeyê û mafên gelê Kurd de ti tawîzê nadin!

PeyamaKurd - Seroka Fraksiyona Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) li Parlementoya Iraqê Viyan Sebrî ji medya Kurdistanê re li ser danûstandinên ligel hikûmeta Iraqê ragihand ku ew di mûçeyê û mafên gelê Kurdistanê de ti tawîzê nadin.

Seroka Fraksiyona PDK li Parlamentoya Iraqê Viyan Sebrî got: "Ji bo civîna Parlementoya Iraqê 100 îmza hatine komkirin, ji ber wê jî desteya serokatiyê dema civînê diyar kiriye, ji aliyê din ve daxwaz ji bo vê pirsê hene, ji ber ku roja Înê betlaneya yasayî dest pê dike."

Viyan Sebrî da zanîn, em bi berdewamî di gotûbêjan de ne da ku em bigihin encameke ji aliyê Hikûmeta Herêma Kurdistanê jî ve were qebûlkirin.

Sebrî destnîşan kir: "Em berdewam in li ser hewlên xwe yên ji bo yekxistina hemû mafên Herêma Kurdistanê, em li ser mûçe û mafên gelê kurd ti tawîzekê nadin, emê bi nerîn û lihevhatineke qebûlkirî hewl bidin ku mafên destûrî û yasayî yên Herêma Kurdistanê bidest bixin."

Hêjayî gotinê ye, Komîteya Darayî ya Parlamentoya Iraqê bi piştevaniya Fraksiyona Yekîtiya Niştimaniya Kurdistanê (YNK) hinek sererastkirin li ser madeyên girêdayî maf û heqên Herêma Kurdistanê di bûdçeya Iraqê de kirine ku li dijî mafên gelê kurd in û ger ew made bikevin pratîkê dibe ku hemû mûçeyê Kurdistanê bê birîn. ***peyamakurd.com***

Erdoğan, serokê herêma Kurdistanê Nêçîravan Barzanî dawetî Ankara kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi sedema serokkomarê Tirkiyê Recep Tayip Erdoğan hilbijartinê qezenc kir û car din bû serokomarê Tirkiyê, wî pîroz kir. Erdoğan, ji bo

Nêçîrvan Barzanî tevlî merasima sondxawrina wî bibe, wî dawetî Ankara kir. Li gor ragihandina serokkomariya Kurdistanê; Nêçîrvan Barzanî di rêya telefonê de Erdoğan pîroz kiriye û Erdoğan jî Barzanî dawetî Ankara kiriye.

Barzanî, ji hukumet û xelkê Tirkiyê serkeftinê xwestiye û gotiye ew amade ne di her sehayê de têkiliyên xwe bi Tirkiyê re pêşde bibin.

Erdoğan jî ragihandiye ku ew dixwaze têkiliyên Tirkiyê bi Iraqê û Herêma Kurdistanê re pêşde bibe û li ser hinek mijarên herêmê û mijarên hevpar axifîne. ***PeyamaKurd***

Dana Gas: Em plan dikin ku berhemanîna gaza xwezayî li Kurdistanê zêde bikin

Şîrketa Dana Gas a enerjiyê ya Îmarata Erebî (Îmarat) diyar kir, ew plan dikin ku di meha nîsana sala bê de hilberîna gaza xwezayî li Kurdistanê 250 milyon metrekup zêde bikin.

Midûrê Têkiliyên Veberhênerê Dana Gasê Muhammed Mubeydîn da zanîn, Dana Gas wê ji sedî 35 di hilberîna gazê de xwedî par be û got, "Zêdebûna hilberandinê wê di meha Nîsanê de destpê bike û tê çaverêkirin ku em bandora darayî ya zêdebûna hilberînê di nîvê duyemîn 2024an, di seranserê 2025an de bibînin." Kompaniya Dana Gas ku mezintirîn kompanya enerjiyê ya taybet li Rojhilata Navîn e, ji bilî zeviyên Herêma Kurdistanê li Misrê gazê berhem tîne. Dana Gas jî di destpêka Cotmeha 2022an de hilberîna xwe ya gazê ya rojane li kêlgeha Kor Mor bi 50 milyon metrekup zêde kiribû û derketibû 500 milyon metrekup. Kompanyê amaje bi wê yekê kir ku zêdebûna berhemanîna li Herêma Kurdistanê di çaryeka yekem de kêmbûna qazancên wan sînordar kir. ***PeyamaKurd***

Fuad Husên: Biryara Dadgeha Bilind bandorê li pêwendiyên Hewlêr û Bexdayê nake

Wezîrê Derve yê Iraqê Fuad Husên ragihand, biryara Dadgeha Bilind a Federal a Iraqê ya derbarê Parlamentoya Kurdistanê de, bandorê li pêwendiyên Hewlêr û Bexdayê nake. Dadgeha Federalî ya Bilind a Iraqê di 30ê Gulanê de ji bo gotûbêjkirina gilî û gazindên derbarê dirêjkirina erkê Parlamentoya Kurdistanê de civiya, biryara "Derjêkirina erkê Parlamentoya Kurdistanê nedestûrî ye" derxist. Fuad Husên diyar kir, pêwendiyên Hewlêr-Bexdayê wê berdewam bin û li ser pirsa gelo ev biryar wê bandorê li pêwendiyên Herêma Kurdistanê û Iraqê bike jî wiha bersivand: "Pêwîste xebat berdewam bikin. Di pratîkê de divê di ti warî de ti valahî nemîne û heta dema erka parlamentoyê bi dawî bibe jî divê hikûmet heta hilbijartinan li ser karê xwe bimîne." ***PeyamaKurd***

533:1.QXD 09.06.2023 0:27 Page 14

Serok Barzanî pêşwazî li parlemanterên Neynewa yên li Iraqê kir

Serok Barzanî û şandeke nûnerên parêzgeha Neynewa li Parlamentoya Iraqê rewşa siyasî ya Iraqê gotûbêj kirin.

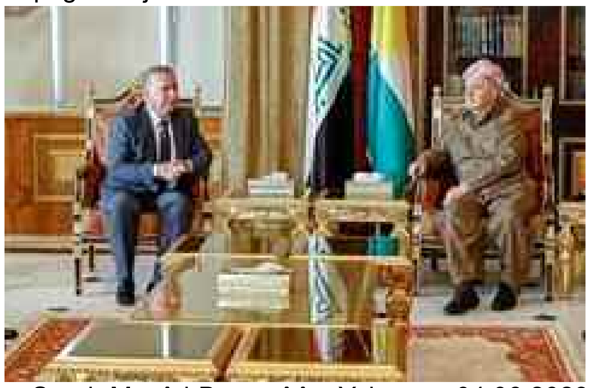

Serok Mesûd Barzanî îro Yekşema 04.06.2023 pêşwazî li şandeke nûnerên parêzgeha Neynewa li Parlamentoya Iraqê kir. Di civînê de rewşa siyasî ya Iraqê bi giştî û rewşa parêzgeha Neynewa bi taybetî hate gotûbêjkirin. *KDP.info*

Meşhedanî: 'Pirsgirêka sereke ya Kurdistanê ew e ku ji bajarên Iraqê pêşketîtir e'

Çavdêrê siyasî yê Iraqî Cebar Meşhedanî, li ser pirsgirêkên heyî yên navbera Bexda û Hewlêrê got: "Pirsgirêka sereke ya Herêma Kurdistanê ew e

ku ji bajarên naverasta Iraqê pêşketîtir e."

Meşhedanî di bernameya K24ê de diyar kir: "Li gor min Çarçoveya Hevahengiya Şîeyan, hin pirsgirêk ji Serokwezîr Mihemed Şiya Sûdanî re derxistine. Hin aliyên girîng hene ku naxwazin hikûmeta wî bi ser bikeve, ji ber ku wî dirûşma 'hikûmeta xizmetguzarî' bilind kiriye."

Meşhedanî got: "Bi rastî tiştê ku kêşe ji bo Herêmê çêkiriye, pêşketinên ku li Kurdistanê rû dane ne, bi taybetî ku Hewlêr û Duhok ji bajarên naverasta Iraqê pêşketîtir in. Ev yek pirsekê derdixe holê ku gelo bûdce ji hemû parêzgehan re diçe? Bajarên din jî meraq dikin, ma gelo budceya me bi kû ve diçe?"

Meşhedanî da zanîn, tiştê ku hîştiye heta niha Kurd ne xwediyê welatê xwe bin, peymaneke kevn a Brîtanyayê ye, ji serdema padîşah û hikûmetên li pey hev ên Iraqê jî heta niha nehiştine ku Kurd mafên xwe bidest bixin. Çavdêrê siyasî yê Iraqî bi bîr xist: "Kurd bi welatên herêmê re rûbirûyê kêşeyan bûne, Kurdistan jî di nava 100 salên derbasbûyî de bi tundî li hember hemû kêşeyên çekên kîmyayî, moşek, drone û dorpêçkirinan ber xwe dan, di dawiyê de jî, wan hin armancên xwe bidest xistin." *PeyamaKurd*

Mesrûr Barzanî li Hewlêrê Pêşangeha Hitex 2023 vedike

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî li Hewlêrê Pêşangeha Hitex 2023 vedike. Li gor zanyariyan, Hitex çalakiyeke teknolojiyê ye ku nûbûnên teknolojîk ên herî dawî nîşan dide. Pêşangeha Hitex, çaremîn car e li Hewlêrê tê lidarxistin. Ev çalakî dê çar rojan be û wê heta 9ê Hezîranê berdewam be. Hat ragihandin, di Pêşangeha Hitex 2023 de, 121 kompanya ji 20 welatên cuda beşdar dibin û ji çar beşên sereke pêk tên: Pêşangeh, Konferans, Stêrkên Pêşerojê û Goşeyên Bibandor.

Herwiha di Hitex 2023 de, wê heft panel bên lidarxistin, panelîstên ji 13 welatan jî tê de beşdar dibin. *PeyamaKurd*

Umîd Xoşnav: Di navbera Herêma Kurdistanê û Îranê de deriyekî nûh vedibe

Parêzgerê Hewlêrê (Erbil) Umîd Xoşnaw ragihand ku di nav 2 mehan de, di navbera Herêma Kurdistanê û Rojhilatê Kurdistanê de deriyekî nûh vedibe. Heyetekî ku ji çar parêzgerên bajaran, serokên edeyên bazirganî û rêvebirên serbixwe yê dezgeyan pêkdihat, ji bo têkiliyan bi Îranê û Rojhilatê Kurdistanê re deynin, çûbûn Rojhilatê Kurdistanê. Parêzgerê Hewlêrê Ûmîd Xoşnaw di mijarê de ji bo Rûdawê weha gotiye:

"Em destvala danegeriyan. Me ji hevdîtinan encamên baş welgirt. Di navbera du terefan de me peymanekî ku ji 16 xalan pêkdihat îmze kir. 15 sale ku çûnûhata deriyê Hacî Umranê pirsgirêke û me li serê lihev kir. Ji bo çareseriya probleman çêbibe, em ê ji bo 24 seetan 'masa çarseriyê' deynin."

Xoşnaw got ku namzedên Heciyan yên ku ji Rojhilatê Kurdistanê û Îranê dihatin û di ser Kurdistanê de diçûn seredana Kerbela û Necefê, mekanên pîroz ziyaret dikirin û behsa tecruba xwe ya sala berê kir û dewam kir:

"Sala çûyî tecruba me ya ewilî bû, di ser Kurdistanê de di navbera 70-80 hezarî de hecî seyahet kirin. Ji ber guzergâha navborî bikartînin, ji razan, xwarin, gihandin û xerckirinên dinan dahatekî ji boxelkê Kurdistanê çêdibe. Me ji bo 500 hezarî zêdetir kesî amadekariya xwe kiriye.

Xebata me heye ku em di navbera Sîdekan a bi ser Soran û Şîro ya rojhilatê Kurdistanê de deriyekî vekin. Herêma Kurdistanê ji bo vekirina derî hemû amadekariyên xwe kiriye. Komara Îslamî ya Îranê jî di mijarê de ji dil e. Ji ber wê, dê di navbera 2 mehan de wê deriyê sînor ji bo çûnûhatê vebe."

Xoşnaw ji bo bombebaranên ser sînor jî ragihand ku divê ji hukumraniya Îranê re rêz bêgirtin û ew jî ji bo hukumraniya Herêma Kurdistanê û Iraqê rêz bigre. Li ser mijara ku di hevdîtinên bi Îranê re de, di prptpkolê de ala Kurdistanê tinebûye, Xoşnaw got:

"Me rexneyên xwe ji bo rêvebiriya Îranê bir û aciziya xwe ragihand. Îran got ku li hemberê Herêma Kurdistanê û ala Kurdistanê ti xesasiyetekî wan tineye. Gotin ku tenê ji xetaya protokolê kêmasî peyda bûye."

Li aliyê dinê ji ber parêzgerê Hewlêrê Ûmîd Xoşnaw bi cil û bergên Kurdî ketiye civîna û li ser singa wî rozeta nexşeya herêma Kurdistanê hebûye, ev tewrê Xoşnaw di medya Îran û Kurdistanê de olan daye. *PeyamaKurd*

Nameya vekirî ya Mustafa Özçelik ji Serokomar Erdogan, Wezîrên Nû û Endamên nû yên TBMMyê re

Serokê Giştî yê PAKê Mustafa Özçelik ji bo Serokomar Erdogan, endamên nû yên Lijneya Wezîran û hemû endamên TBMMê nameyek vekirî weşand.

Serokê Giştî yê Partiya Azadiya Kurdistanê (PAK) Mustafa Özçelik nameyek vekirî ji Serokomar Erdogan, endamên nû yên Lijneya Wezîran û hemû endamên TBMMê re weşand.

Nameya ku Mustafa Ozçelîk weşand wiha ye:

Rêzdar Serokkomar,

Endamên Nû yên Hikûmeta Tirkîyeyê yên Rêzdar

Endamên Nû yên Meclîsa Tirkîyeyê yên Rêzdar

Ez yek ji wan 1160 kesayetên kurd im ku , berîya hilbijartina 14ê Gulana 2023yê, di roja 05.05.2023yê nameyeke vekirî ji hemû namzedên serokkomarîyê û namzedên parlamenterîyê ra şandibûn. Nuha hilbijartin bi dawî hat û cenabê we hatine hilbijartin.Ez dixwazim wan daxwazên ku me berê bi nameya vekirî pêşkêşî we kiribû, vê carê li ser navê xwe pêşkêşî cenabê we bikim.

Ez yek ji wan kurdan im ku, di dîroka Dewleta Cimhûrîyeta Tirkîyeyê ya 100 salî de, hebûna min jî hemû mafên min jî tune hatine hesibandin.

Ez di vê bawerîyê da me ku telafî kirina vê neheqîya dîrokî, di çareser kirina hemû pirsgirêkan da dê bibe gava yekem.

Heger em bixwazin ev wêneyê nû yê ku piştî hilbijartinên 14 û 28ê Gulana 2023yê derketîyê holê ji bo miletê Kurd û gelên Tirkîyeyê bibe destpêkeke nû; ez di wê bawerîyê da me ku, li gel nasnameya Kurdî, di Qanûna Bingehîn û di hemû qanûnên peywendîdar da bicîhanîna van daxwazên min ên însanî û nasnameyê yên ku li xwarê min anîne zimên, dê di çareserîya vê pirsê da gaveke dîrokî be û dê roleke girîng bilihîze.

Ez di wê bawerîyê da me ku ev daxwazên min anîne zimên, daxwazên herî esasî, însanî, acîl yên 25 milyon kurdên ku li Bakurê Kurdistanê û Tirkîyeyê dijîn e.

Herweha ez di wê bawerîyê da me, pêkanîna van gavên ku min anîye zimên, dê bibe klîda çareserîya demokratîk ya pirsa kurdî û herweha pêkanîna azadî, demokrasî, edalet û wekhevîyê ya li Tirkîyeyê:

-Bi tirkî perwerdeya bi zimanê dayikê heye; bila bi kurdî jî perwedeya bi zimanê dayikê hebe.

-Tirkî zimanê fermî ye; bila kurdî jî bibe zimanê fermî yê duyem.

-Yek bibêje "Ez ji Tirkîyeyê me" ne qedexe ye; gava yek bibêje"Ez ji Kurdistanê me" jî bila ne qedexe be.

-Bi tirkî navê bajar, navçe, gund û cîh û waran serbest in; bila bi kurdî jî navê bajar, navçe, gund û cîh û waran serbest bin.

-Partî û dezgeh û rêxistinên bi navê Tirk û Tirkîyeyê dikarin bêne damezrandin; bila partîyên bi navê Kurd û Kurdistanê jî bikaribin bêne damezrandin.

-Li mizgeftan bi tirkî weaz têne dayin; bila bi kurdî jî weaz bêne dayin.

-Azadîya fikrî, bawermendîyê, xwe îfade kirinê û xebata birêxistinî, di Qanûna Bingehîn û di hemû yasayên peywendîdar da bila bêne garantî kirin.

-Mafê nasnameya jinên Kurd û azadî û wekhevîya hemû jinan bila di Qanûna Bingehîn, di qanûnên peywendîdar û di jîyanê da bêne garantî kirin.

-Cîhê mezelên mezinên tirkan dîyar in, herkesek dikare zîyareta mezelên wan bikin. Lê cîhên mezinên kurdan yên wek Şêx Seîd, Xalid Begê Cibrî, Seyîd Riza û Seîdê Nûrsî û kesayetên din ên Kurdan nayên zanîn. Bila ev neheqî jî holê rabe, bila cîhê mezelên wan bêne aşkere kirin û herkesek bikaribe zîyareta mezelê wan bikin.

-Hemû kesên ku ji ber xebatên xwe yên sîyasî, ji ber nivîsandin û parve kirina fikrên xwe di hefsê de ne, hatine ceza kirin, bila bêne berdan û hemû dozên ku di heqê wan da hatine vekirin ji holê rabin.

-Bila hemû şerhên ku Dewleta Tirkîyeyê danîye ser Peymana Netewên Yekbûyî ya Di Derbarê Mafên Zarokan, Şerdên Xweserîya Rêveberîyên Herêmî yên Ewropayê û hemû Peymanên Navnetewî ji holê rabin û hemû mafên ku di van peymanan de hatine pênase kirin bila bêne bicîhanîn.

-Bila dawî li hemû şer û operasyonên leşkerî û tûndûtûjîyê bêne anîn; divê rê ji rêbaz û amûrên sivîl, demokratîk, sîyasî ra bêne vekirin û pirsgirêk bi dîyalogan bêne çareser kirin.

Mustafa Ozçelîk

Serokê Giştî yê PAKê Nerina Azad

Масуд Барзани и депутаты от Ниневии обсудили ситуацию в Ираке

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 4 июня принял делегацию федеральных законодателей, представляющих провинцию Ниневия, чтобы обсудить последние политические события в Ираке.

"Во время встречи стороны коснулись общей политической ситуации в Ираке, особо отметив ситуацию в провинции Ниневия", — говорится в заявлении штаба Барзани.

Ниневия — одна из самых многонациональных провинций страны, где арабы, курды и езиды составляют основную часть населения. Провинция находится недалеко от Эрбиля, который принял тысячи ВПЛ после того, как Ниневия пала перед террористами "Исламского государства" (ИГ) в 2014 году. *kurdistan.ru*

Япония высоко оценивает прогресс в строительстве и развитии Курдистана

6 июня премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял высокопоставленную японскую делегацию, в состав которой вошли заместитель министра иностранных дел Японии, директор Департамента Северной Африки и Ближнего Востока Кансуке Нагаока и посол Японии в Ираке Футоши Мацумото.

В заявлении Регионального правительства Курдистана (КРГ) говорится, что премьер-министр Барзани "выразил свое восхищение опытом и знаниями Японии в различных областях, ее инвестициями в человеческие ресурсы и развитие поколения", назвав Японию "образцом для подражания".

"Японская делегация высоко оценила прогресс, достигнутый в строительстве и развитии в Курдистане за последние годы. Они подтвердили, что существуют многочисленные возможности для японских инвестиций в регионе".

В ходе встречи также обсуждалось дальнейшее укрепление дву-

сторонних отношений между Курдистаном и Японией, особенно в области транспорта, сельского хозяйства, образования, а также промышленности.

После встречи премьер-министр Барзани сообщил в своем посте в Facebook о "конструктивном диалоге".

"Мы подчеркнули, что учимся на успешном опыте Японии, особенно в области инвестиций в человеческие ресурсы, образование и инновации", — добавил он.

По словам премьер-министра, делегация рассмотрела возможности увеличения инвестиций в Курдистан и поделилась мыслями о развитии сотрудничества в области транспорта, сельского хозяйства, образования и развития промышленности. *kurdistan.ru*

США ударили по ракетной программе Ирана новыми санкциями

Соединённые Штаты оперативно отреагировали на демонстрацию Ираном новой гиперзвуковой ракеты, которая состоялась 6

июня. Вашингтон незамедлительно ввёл новые санкции против иранской программы разработки баллистических ракет, которую курирует Корпус стражей Исламской революции (КСИР).

Эта элитная военизированная структура, находящаяся в прямом подчинении верховного руководителя Исламской Республики аятоллы Сейида Али Хаменеи, была ещё в апреле 2019 года, во время предыдущей администрации США во главе с Дональдом Трампом, внесена в американский список "террористических организаций". Официальные лица Белого дома назвали действия Ирана "дестабилизирующими".

"Администрация Джо Байдена очень чётко и решительно пресекает дестабилизирующие действия Ирана в регионе, включая развитие усовершенствованной программы баллистических ракет, — заявил директор по коммуникациям Совета национальной безопасности США Джон Кирби. — Я не буду говорить о конкретных сообщениях об этой предполагаемой сверхзвуковой ракете, но мы ввели очень чёткие санкции и приняли другие меры, чтобы противостоять действиям Ирана в регионе, включая их программу баллистических ракет".

По данным иранской стороны Государственное телевидение Ирана сообщило, что ракета Fattah ("Победитель") имеет дальность полёта до 1400 километров. Это чуть меньше расстояния между Тегераном и Иерусалимом по воздуху, отмечают западные наблюдатели. Ударная система способна маневрировать, в том числе и за пределами земной атмосферы, со скоростью 13 махов (15 925 км/ч).

Министерство финансов США пояснило в минувший вторник, что новые санкции направлены против семи физических и шести юридических лиц в Иране, Китае и Гонконге, которые снабжают ракетную программу Тегерана "чувствительными и критически важными элементами и технологиями", включая центрифуги, которые часто используются для обогащения урана до оружейного уровня. *kurdistan.ru*

В Эрбиле откроется Генеральное консульство Азербайджана

7 июня премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял временного поверенного в делах посольства Азербайджана в Ираке Насира Мамедова, чтобы обсудить

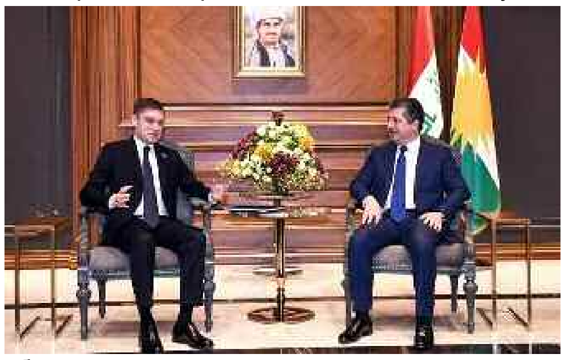

обоюдное желание укрепить двусторонние связи, включая планы открытия Генерального консульства Баку в Эрбиле.

"В ходе беседы г-н Мамедов подчеркнул приверженность своей страны укреплению отношений с Курдистанским регионом и раскрыл планы по созданию в ближайшем будущем Генерального консульства Азербайджана в Эрбиле", - говорится в заявлении Регионального правительства Курдистана (КРГ). "Премьер-министр Барзани подтвердил стремление Курдистана развивать и расширять отношения между двумя народами".

По данным Управления международных отношений КРГ, почти 30 стран имеют в Курдистане консульства, генеральные консульства или почетные консульства, в том числе дипломатические представители пяти постоянных членов Совета Безопасности ООН. Кроме того, в Эрбиле находятся офисы 10 организаций ООН. Широкое присутствие дипломатических миссий помогло КРГ в укреплении его политических, дипломатических и экономических отношений со странами мира. Эта прочная дипломатическая сеть также создает возможность для визитов глав государств и членов правительств, когда они едут в Ирак. *kurdistan.ru*

Более 90 езидов спасены на границе между Грецией и Турцией

Власти Греции спасли 91 курда-езида с речного островка недалеко от границы с Турцией и перевели их в центр обработки. Об этом 4 июня сообщила полиция, по данным которой, группа состояла из 32 мужчин, 25 женщин и 34 детей.

В операции по спасению приняли участие сотрудники "Красного Креста". Как сообщает "AP", несколько мигрантов заявили полиции, что они из Сирии. Мигранты находились на островке в реке Эврос как минимум с пятницы. Неправительственные организации предупредили греческие власти об их присутствии. Остров разделен между греческой и турецкой территориями, и к воскресенью мигрантам удалось перебраться на греческую сторону, что позволило провести спасательную операцию, как подтвердили в канцелярии премьер-министра.

Низкий уровень воды в реке в последнее время "способствует незаконному переходу мигрантов через островки, находящиеся как на территории Греции, так и на территории Турции... Правительство Греции обратилось к правительству Турции, которое было приведено к присяге (в субботу, 3 июня), для координации пограничных властей и предотвращения незаконных переходов", — говорится в заявлении. *kurdistan.ru*

ДИПЛОМАТ

KÜRD DÎPLOMAT

№ 21 (533) 01 - 08 июн 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент: Курдистан готов укреплять связи с Турцией

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани

подтвердил стремление курдского региона к дальнейшему укреплению отношений с Турцией "во всех областях". Курдский лидер сделал это заявление в поздравительном послании Реджепу Тайипу Эрдогану в связи с его переизбранием на пост президента Турции.

"В ходе телефонного разговора в среду президент Нечирван Барзани также пожелал президенту Эрдогану, народу и правительству Турции успехов и выразил стремление Курдистана развивать отношения с Турцией во всех областях", — говорится в сообщении администрации президента Курдистана. "Со своей стороны, президент Эрдоган поблагодарил президента Курдистана за его поздравительный звонок и подтвердил стремление его страны к дальнейшему укреплению отношений с Ираком и Курдистаном, а также пригласил президента Нечирвана Барзани на церемонию приведения к присяге в Анкаре". Сообщается, что лидеры также обсудили ситуацию в регионе в целом и другие вопросы, представляющие взаимный интерес. **_kurdistan.ru_**

Премьер-министр Курдистана и посол Швеции обсудили предстоящие выборы

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 5 июня принял посла Швеции в Ираке Джессику Свардстрем, чтобы обсудить последние политические события в стране и развитие отношений со Стокгольмом.

"Что касается отношений с федеральным правительством, мы подчеркнули необходимость соблюдения соглашений между сторонами и обеспечения финансовых и конституционных прав Курдистана", — сообщил курдский лидер после встречи. "Мы также обсудили внутреннюю ситуацию в Курдистане и важность проведения парламентских выборов и подтвердили, что выборы должны быть проведены в назначенное время в этом году".

Стороны также обсудили усилия правительства по дальнейшему расширению прав и возможностей женщин и обеспечению гендерного равенства в Курдистане.

Со своей стороны, посол Швеции "заявила, что, несмотря на проблемы, реформы и развитие в Курдистане продолжаются". **_kurdistan.ru_**

Коалиция государственной администрации Ирака достигла соглашения о долях бюджета

Коалиция государственной администрации Ирака достигла соглашения о распределении иракского бюджета на 2023, 2024 и 2025 годы в преддверии заседания парламента, запланированного на четверг для утверждения законопроекта о бюджете.

Делегация "Демократической партии Курдистана" (ДПК) во главе с Фуадом Хусейном 7 июня провела в Багдаде обсуждения с партиями Коалиции государственной администрации, достигнув консенсуса по трем ключевым пунктам.

Согласно сообщению телеканала "Kurdistan 24", стороны коалиции договорились экспортировать из Курдистана 400 000 баррелей нефти в день, а иракская Государственная организация по сбыту нефти ("SOMO") будет заниматься ее продажей в турецком порту Джейхан.

В отчете также подчеркивается, что, если экспорт нефти не может быть осуществлен через этот канал, эквивалентное количество нефти будет выделено местным нефтеперерабатывающим заводам, а выручка будет выплачена Региональ-

ному правительству Курдистана (КРГ). Что касается нефтяных доходов Курдистана, стороны в Коалиции государственного управления согласились, что все нефтяные доходы будут находиться под контролем КРГ, а не министерства финансов Ирака.

В третьем пункте соглашения указывается, что любое несоблюдение соглашения правительством Курдистана приведет к сокращению доли бюджета, выделяемой курдскому региону.

Кроме того, стороны в рамках коалиции договорились провести голосование по законопроекту о бюджете Ирака на 2023, 2024 и 2025 финансовые годы в четверг в соответствии с соглашением, достигнутым между Эрбилем и Багдадом.

Ранее ДПК заявила, что, если поправки, внесенные в статьи 13 и 14 законопроекта о бюджете финансовым комитетом иракского парламента, останутся без изменений, она не поддержат законопроект в процессе голосования. Финансовый комитет иракского парламента должен собраться завтра для решения всех остающихся вопросов или споров между сторонами до того, как законопроект о бюджете будет поставлен на голосование. **_kurdistan.ru_**

Премьер-министр Барзани открыл технологическую выставку в Эрбиле

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 6 июня в Эрбиле принял участие в церемонии открытия выставки высоких технологий "HITEX", в которой принимают участие 121 компания из 20 стран мира. В ходе четы-

рехдневного мероприятия будут продемонстрированы новейшие технологические продукты.

"В этом году HITEX фокусируется на цифровизации государственных услуг в Курдистане и Ираке", — сообщил пресс организатор мероприятия Ребар Карим, которого цитирует телеканал "Kurdistan24". "Присутствие премьер-министра подтверждает поддержку и серьезность правительства в цифровизации государственных услуг, что также будет стимулировать приток иностранных компаний и инвесторов в Курдистан". **_kurdistan.ru_**

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN
İMTÎYAZ Û SERNIVÎSAR:
TAHÎR SİLÊMAN
УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН
Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:
Tariyel Cəlil
Xüsusi müxbir:
Nofəl Ədalət
Региональный корреспондент:
Усуб Тейфур
Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnîsan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru
Şəhadətnamə: NFŞ 005004966
BUSB-un Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 1500